

Pk-yrittäjäbarometri

syksy 2012

ESIPUHE

Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj sekä työ- ja elinkeinoministeriö tekevät yhteistyössä pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä kuvaavan Pk-yritysbarometrin kaksi kertaa vuodessa. Barometri julkistetaan sekä valtakunnallisena että alueellisina raportteina.

Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoittain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraportteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Syksyn 2012 Pk-yritysbarometri perustuu 3 900 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalaisten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkyymiin vaikuttavista tekijöistä.

Tässä raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia, yrittäjyysilmapiiriä ja rahoitustilannetta.

Ajankohtaisilla kysymyksillä on tällä kertaa selvitetty yritysten viimeaikaisia maksuvaikeuksia, vientirahoituksen tuntemusta sekä ulkomaalaistaustaisen työvoiman palkkaamista ja siihen liittyviä mahdollisia ongelmia.

Helsingissä 4.9.2012

Suomen Yrittäjät

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

FINNVERA

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Markku Wallin
osastopäällikkö
Työ- ja elinkeinoministeriö

TIIVISTELMÄ

Euroopan velkakriisin pitkittyminen ja kotimaisen kysynnän kasvun hidastuminen pitävät pk-yritysten odotukset varovaisina. Lähimmän 12 kuukauden suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku pysyi nollassa, jonne se putosi edellisessä, alkuvuoden barometrissa.

Lähiajan odotuksissa kauppa on pessimistisin. Toimialan saldoluku aleni alkuvuodesta kolmella yksiköllä lukemaan -8. Rakentamisessa suhdanteiden heikkenemiseen varautuvia on nyt vähemmän kuin alkuvuonna, ja teollisuudessa suhdannekuva on lähes sama kuin edellisessä barometrissa saldoluvin pysyessä nollassa. Kokoluokitain tarkasteltuna mikroyritykset ovat alkuvuoden tapaan toiveikkaampia kuin suuremmat pk-yritykset.

Kasvu ja kannattavuus eivät kohene

Lähes 40 prosenttia pk-yrityksistä arvioi liikevaihtonsa kasvavan lähimpien 12 kuukauden aikana. Kasvua odottavien osuus on kuitenkin selvästi pienempi kuin normaalioloissa. Yritysten liikevaihtonäkymiä ensi vuodelle on siis pidettävä varsin varovaisina.

Suurilla pk-yrityksillä liikevaihdon näkymät ovat pieniä paremmat. Alle 10 hengen mikroyrityksistä vain runsas kolmannes näkee liikevaihtonsa nousevan.

Epävarma taloustilanne pidättelee kysyntää ja liikevaihtoa, mikä heijastuu selvästi yritysten kannattavuutta koskeviin odotuksiin. Barometrin koko 3900 yrityksen vastaajajoukon kannattavuusodotuksia peilaava saldoluku laski nyt neljättä kertaa peräkkäin ja painui lukemaan +6, mitä on pidettävä varsin matalana.

Vain joka neljäs pk-yritys arvioi kannattavuutensa paranevan lähimmän vuoden aikana. Hyvissä talouden oloissa vastaava osuus on ollut noin 45 prosenttia.

Vähemmän investointeja, hieman enemmän henkilöstöä

Investoinnit pk-yrityksissä vähenevät ensi vuonna edelleen kaikilla päätoimialoilla. Odotusten yhteenlaskettu saldoluku on nyt yhden yksikön korkeampi kuin edellisessä barometrissa, mutta silti negatiivinen. Pieni nousu saldo-

luvussa tuli palvelualoilta, joilla nykyistä investointitahtia jatkavia on aiempaa enemmän. Investointien lisäyssiisunnitelmat eivät ole nousseet tälläkään toimialalla.

Pisimmät miinukset ovat kaupassa ja rakentamisessa. Näillä aloilla joka neljäs pk-yritys ilmoittaa vähentävänsä investointejaan.

Pitkittynyt talouden epävarmuus näkyy entistä selvemmin myös pk-yritysten henkilöstöodotuksissa. Saldoluku on vielä positiivinen, mutta sen lasku edellisestä barometrissa oli selvä varsinkin kaupassa ja palvelualoilla. Tämä tarkoittaa sitä, että tähän asti täysin pk-yritysten varassa ollut yksityisen sektorin työllisyyden lisäys vaikeutuu ensi vuonna selvästi.

Teollisuudessa henkilöstöodotukset olivat alentuneet jo aiemmissa barometreissa. Nyt tämän toimialan odotukset pysyivät liki ennallaan.

Yrittäjyysilmapiiri nousi, elinkeinoindeksi laski

Pk-yritysten kokonaisarvio toimintaympäristöstä eli yrittäjyysilmapiiristä ja elinkeinoilmastosta on edelleen positiivinen indeksin saadessa arvon 1. Osatekijöittäin tarkasteltuna kansalaisten suhtautuminen yrittäjyyteen on hieman parantunut kahden vuoden takaisesta, mutta samaan aikaan muiden osatekijöiden arviot ovat hieman heikentyneet.

Yrittäjyysilmapiiri-indeksin osatekijöistä yrittäjien oma kokemus ja kansalaisten suhtautuminen saavat positiivisen arvion. Sen sijaan julkisen vallan asenteet ja toimet arvioidaan selkeästi negatiiviseen sävyyn niin paikallis- ja aluetasolla kuin myös valtakunnan tasolla. Yrittäjyyteen vaikuttavia paikallisen tason tekijöitä mittaava elinkeinoindeksi onkin kääntynyt selvään laskuun. Neljästätoista osatekijästä laskettu kokonaisindeksi laski kaksi yksikköä, saaden arvon 16.

Parhaan arvion vastaajat antavat sijaintipaikkakunnalleen asuin ympäristöstä, tietoliikenneyhteyksistä ja liikenneyhteyksistä. Heikoimman arvion saavat sijaintikunnan ja yritysten välinen yhteistyö sekä elinkeinopolitiikka kokonaisuudessaan.

Kasvuhakuisuus ja kehittämistarpeet ennallaan

Talouden pitkittyneestä epävarmuudesta huolimatta lähes joka kymmenes pk-yritys ilmoittaa edelleen olevansa voimakkaasti kasvuhakuinen ja 38 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Kasvuhalukkuus on edelleen selvästi kolmen vuoden takaista aikaa korkeampi. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on kolmasosa. Vaisut talousnäkymät eivät ole romuttaneet pk-yritysten kasvuhalukkuutta, vaikka hieman aikaisempaa useampi yritys pyrkii vain säilyttämään asemansa.

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla talouden ja yhteiskunnan jatkuvan muutoksen seurauksena. Tämän takia pk-yritysten on kehityttävä menestyäkseen kilpailussa. Kehittämistarpeita omaavat pk-yritykset kokevat, että niiden suurin kehittämistarve on aiempaan tapaan myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten tarpeita on henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa.

On kuitenkin yllättävää, että pk-yrityksistä peräti 18 prosenttia kokee, ettei heillä ole minkäänlaisia kehittämistarpeita. Huolestuttavinta tilanteessa on se, että tällaisten yritysten määrä on kasvussa. Sen sijaan kasvuhakuisimmista yrityksistä lähes kaikki tunnistavat omaavansa kehittämistarpeita. Tällaisissa yrityksissä erityisesti kansainvälistymistä ja hallitustyöskentelyä pidetään keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena.

Rahoituksella turvataan maksuvalmiutta

Muutokset pk-yritysten ulkoisen rahoituksen yleisyydessä ja rahoituksen hakuajomuksissa ovat olleet melko pieniä, vaikka markkinoiden kriisiherkkyys ja säätelyn tiukkeneminen ovat leimanneet rahoitusmarkkinoita jo useita vuosia.

Tämän barometrin mukaan 47 prosentilla pk-yrityksistä on ulkoista rahoitusta – yleisimmin teollisuudessa ja vähiten palvelualoilla. Rahoituksen hakuajomukset vaihtelevat huomattavasti yritysten kokoluokittain. Kaikkein vähiten rahoitussuunnitelmia on palvelualojen muutaman hengen yrityksillä. Niistä vain joka kymmenes suunnittelee ulkoisen rahoituksen hakemista. Tähän voi vaikuttaa

se, että mikroyritysten luottokelpoisuus on sekä vakuuksien että liiketoiminnan näkymien osalta on nykyoloissa tavallista heikompi.

Varovaisuus investoinneissa näkyy myös rahoituksen kysynnässä. Teollisuudessa vain 16 prosenttia rahoitusta suunnittelevista pk-yrityksistä kertoo tarvitsevansa rahoitusta ensisijaisesti laajennusinvestointeihin. Osuus on kuusi prosenttiyksikköä alempi kuin edellisessä barometrissä.

Yritysten käyttöpääoman tarve ei ole yhtä suuri kuin edellisissä barometreissä, mutta silti joka neljäs rahoituksen hakemista aikova yritys nimeää käyttöpääoman tarpeen tärkeimmäksi syyksi rahoituksen hakemiseen.

Rahoituksen pankkikeskeisyys on säilynyt lähes ennallaan. Keskiarvoa vähemmän pankkirahoitusta aiotaan käyttää vahvasti kasvuhakuisissa ja suhteellisen uusissa yrityksissä. Finnveran osuudet rahoituksen hakukohteena ovat nyt hieman alemmat kuin kahdessa edellisessä barometrissä kaikilla päätoimialoilla ja myös erilaisen kasvuhalukkuuden omaavien yritysten kesken.

Joka viidennellä ulkomaista työvoimaa

Selvästi ennakkokäsitystä useammassa pk-yrityksessä on ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä. Pk-yrityksistä 18 prosenttia ilmoitti palveluksessaan olevan Suomessa asuvaa ulkomaalaistaustaista työvoimaa. Alueellisesti tarkasteltuna eniten ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä oli paitsi oletetusti Helsingissä, myös Etelä-Karjalassa, Etelä-Savossa ja Varsinais-Suomessa.

Keskeiseksi esteeksi ulkomaalaistaustaisen työvoiman lisäämisessä nousi heikko kielitaito. Puutteellinen suomen kielen taito nousi esteeksi 70 prosentilla vastaajista. Kielitaidon merkitystä lisää se, että tutkimusten mukaan puutteelliseen kielitaitoon yhdistyvät usein myös heikot tiedot suomalaisesta kulttuurista. Kielitaidon puute korostui sita merkittävämmäksi, mitä suurempi pk-yritys oli kyseessä.

Työvoiman ammattitaidon puute oli niin ikään keskeinen syy siihen, miksi ulkomaalaistaustaisen työvoiman käyttö on ongelmallista. Rakennusalalla ongelma näytti olevan muita toimialoja suurempi.

PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

TÄMÄN RAPORTIN
OVAT LAATINEET
SUOMEN YRITTÄJIEN:

varatoimitusjohtaja
Timo Lindholm

ekonomisti
Petri Malinen

ympäristöekonomisti
Sampo Seppänen

Taitto:
suunnittelija
Lea Hult, Suomen Yrittäjät

Painopaikka:
Painomerkki Oy, Helsinki

SISÄLLYSLUETTELO

Esipuhe	1
Tiivistelmä	2
Sisällysluettelo	4
1. Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky	5
2. Pk-yritykset kansantaloudessa	7
3. Suhdanteet	8
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	8
3.2 Liikevaihto	10
3.3 Kannattavuus	11
3.4 Vakavaraisuus	12
3.5 Investoinnit	13
3.6 Tuotekehitys	14
3.7 Henkilökunnan määrä	15
3.8 Vienti	16
3.9 Tuonti	17
3.10 Tuotantokustannukset	18
3.11 Inflaatio-odotukset	19
4. Toimintaympäristö, kasvuhakuisuus ja sopeutuminen.....	20
4.1 Pk-yritysten toimintaympäristö	20
4.2 Pk-yritysten kasvustrategiat	22
4.3 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet	23
4.4 Ulkoinen rahoitus ja sen käyttö	25
5. Ajankohtaiset kysymykset	29
5.1 Maksuvaikeudet	29
5.5 Vientirahoituksen tuntemus	29
5.3 Ulkomaalaistaustaisen työvoiman käyttö ja haasteet	30
6. Yhteenveto alueellisista tuloksista	32
Pk-yritysbarometrin aluejako	33

1. PK-YRITYSBAROMETRIN AINEISTO JA ENNUSTEKYKY

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdaneksymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta sekä työllistämisen esteitä. Barometrissa käsitellään aina myös ajankohtaisia teemoja – tällä kertaa yritysten maksuvaikeuksia ja ulkomaalaistaustaisen työvoiman palkkaamista.

Innolink Research Oy toteutti syksyn 2012 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä kesä-heinäkuussa 2012. Vastaajina olivat 3 900 suomalaisen pk-yrityksen edustajat. Otantakehikkona on käytetty toimialaluokitusta TOL 2008 sekä Fonecta ProFinder -yritystietokantaa. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pk-yritysten todellista rakennetta.

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n =	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	608	16
	Rakentaminen	454	12
	Kauppa	687	17
	Palvelut	2151	55
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	1851	48
	5–9 henkilöä	797	21
	10–19 henkilöä	575	15
	20–49 henkilöä	408	10
	50 – henkilöä	234	6
LIIKEVAIHTO	Alle 0,20 milj. euroa	1402	36
	0,20–0,49 milj. euroa	564	15
	0,50–1,49 milj. euroa	793	21
	1,50 – milj. euroa	1104	28
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	462	12
	Pääkaupunkiseutu	223	6
	Uusimaa	338	9
	Varsinais-Suomi	285	7
	Satakunta	129	3
	Kanta-Häme	181	5
	Päijät-Häme	110	3
	Pirkanmaa	444	11
	Kymenlaakso	135	3
	Etelä-Karjala	65	2
	Etelä-Savo	82	2
	Pohjois-Savo	193	5
	Pohjois-Karjala	131	3
	Keski-Suomi	225	6
	Etelä-Pohjanmaa	216	6
	Keski-Pohjanmaa	120	3
	Pohjois-Pohjanmaa	171	4
	Pohjanmaa	182	5
	Kainuu	60	2
	Lappi	148	4
VASTAAJAN ASEMA	Yrittäjä	3193	83
	Palkattu toimitusjohtaja	565	15
	Muu	90	2
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	2010–	80	2
	2000–2009	1420	36
	1990–1999	1063	27
	–1989	1339	35
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	316	8
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	1429	38
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1289	34
	Ei kasvutavoitteita	631	17
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	127	3
YHTEENSÄ		3900	100

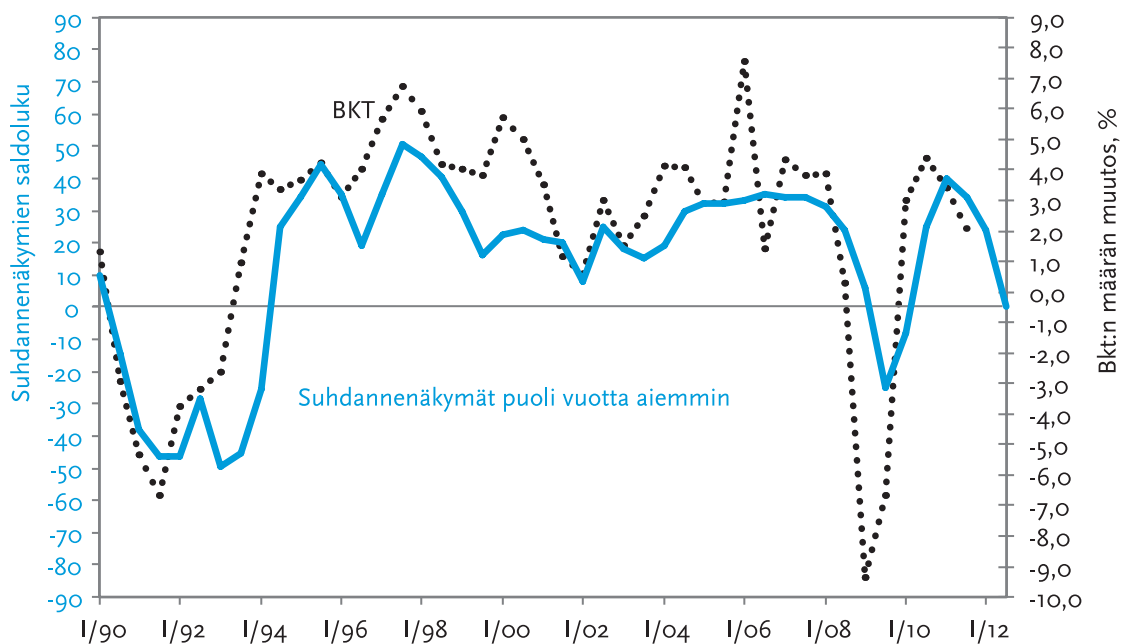
Laajalla pk-yritysten odotuksia kuvaavalla aineistolla pyritään ennakoimaan talouden suhdannekäänteitä sekä kiinnittämään huomiota talouspolitiikan toimiin, joilla yritysten toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa.

Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat yleensä seuranneet suurten vientiteollisuusyritysten suhdannerytmiä viiveellä. Tässä barometrissa kaupan alan odotukset heikkenivät eniten, kun taas palvelualoilla odotukset ovat

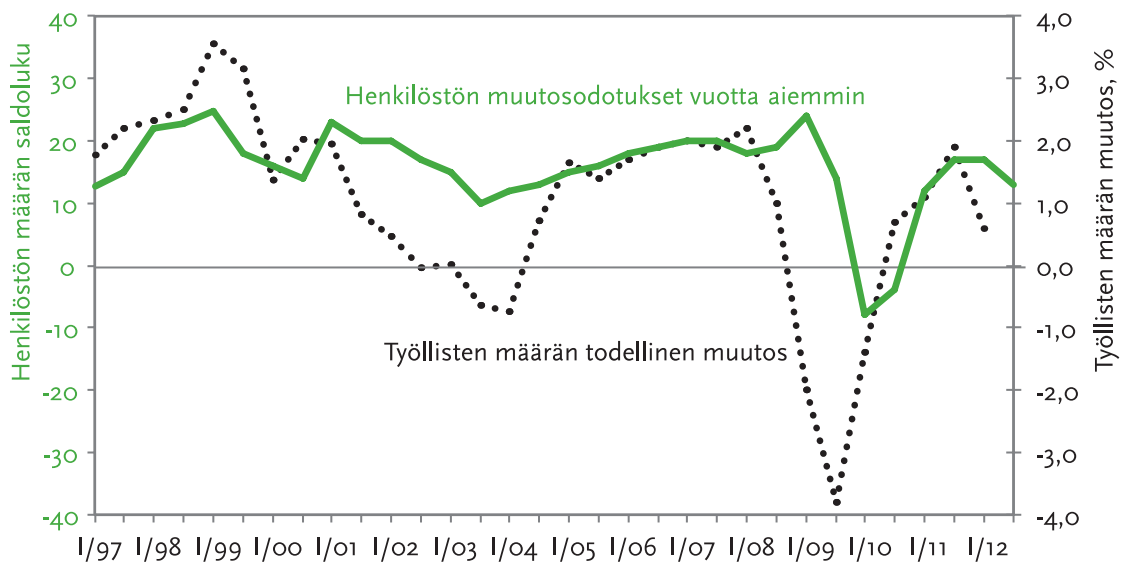
hieman muita toimialoja positiivisemmat. Teollisuuden jo aiemmin heikentyneissä odotuksissa ei nyt tapahtunut oleellista muutosta.

Pk-yritysten odotukset heikkenivät jo kevään 2011 Pk-yritysbarometrissa, ja saman vuoden syksyllä näkymät synkkenivät entisestään. Nyt talouskehityksen epävarmuus on alkuvuoden 2012 luokkaa kaikilla toimialoilla. Myönteistä on se, että henkilömääräänsä lisääviä pk-yrityksiä on edelleen hieman enemmän kuin sitä vähentäviä.

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyys

2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA

Tilastokeskuksen tuoreimman yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan Suomessa oli vuonna 2010 hieman alle 319 000 yritystä. Ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja yrityksiä oli vajaat 263 000. Edelliseen vuoteen verrattuna yritysten lukumäärä väheni noin 1 500:lla. Sen jälkeen yritysten määrä on edelleen laskenut. Sen sijaan viime vuosikymmenen aikana yritysten määrän vuosittainen nettokasvu oli keskimäärin 5 000.

Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli vuonna 2010 runsaat 93 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus pysyi ennallaan ja oli 99,8 prosenttia.

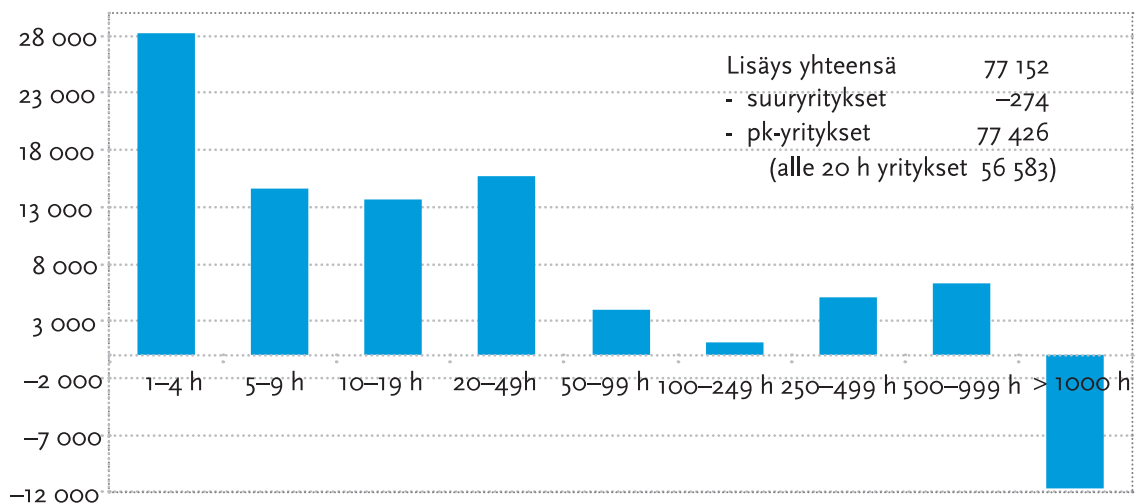
Suomalaisten yritysten liikevaihtoa kertyi toissa vuonna 350 miljardia euroa. Vuoteen 2009 verrattuna nousu talouskriisistä lisäsi liikevaihtoa hieman yli 4 prosenttia. Koko pk-sektorin liikevaihto-osuus vuonna 2010 oli 52 prosenttia.

Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maatalous) työllistivät toissa vuonna 1 376 600 henkilöä, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten osuus tästä työllisten määrästä oli tasan neljännes ja koko pk-sektorin vajaat 63 prosenttia.

Aikavälillä 2001–2010 yritysten työpaikkojen nettoliikitys kertyi kokonaisuudessaan pk-yrityksiin. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi erittäin pienissä 1–4 henkilöä työllistävissä yrityksissä.

Sen sijaan suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä henkilöstön määrä oli vuonna 2010 samansuuruinen kuin vuosikymmenen alussa. Suuryritysten työllisten määrän kasvun pysähtymistä selittää osin monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Verrattaessa erikokoisten yritysten henkilömäärien muutoksia on myös huomattava, että yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen kasvun myötä.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä vuosina 2001–2010. Tilastokeskus.

Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. maa- ja metsätalous

3. SUHDANTEET

Tässä osioissa tarkastellaan pk-yritysten odotuksia siitä, miten talouden tila ja sen vaikutuksesta yritysten liiketoiminta muuttuvat seuraavien 12 kuukauden aikana: mihin suuntaan yleisen suhdanteen tilanteen arvioidaan muuttuvan ja miten se vaikuttaa yritysten liikevaihtoon, kannattavuuteen, investointeihin ja henkilöstön määrään. Tarkastelun kohteena ovat myös yritysten odotukset niiden vakavaraisuudesta, ulkomaankaupasta sekä inflaatiosta ja palkoista.

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

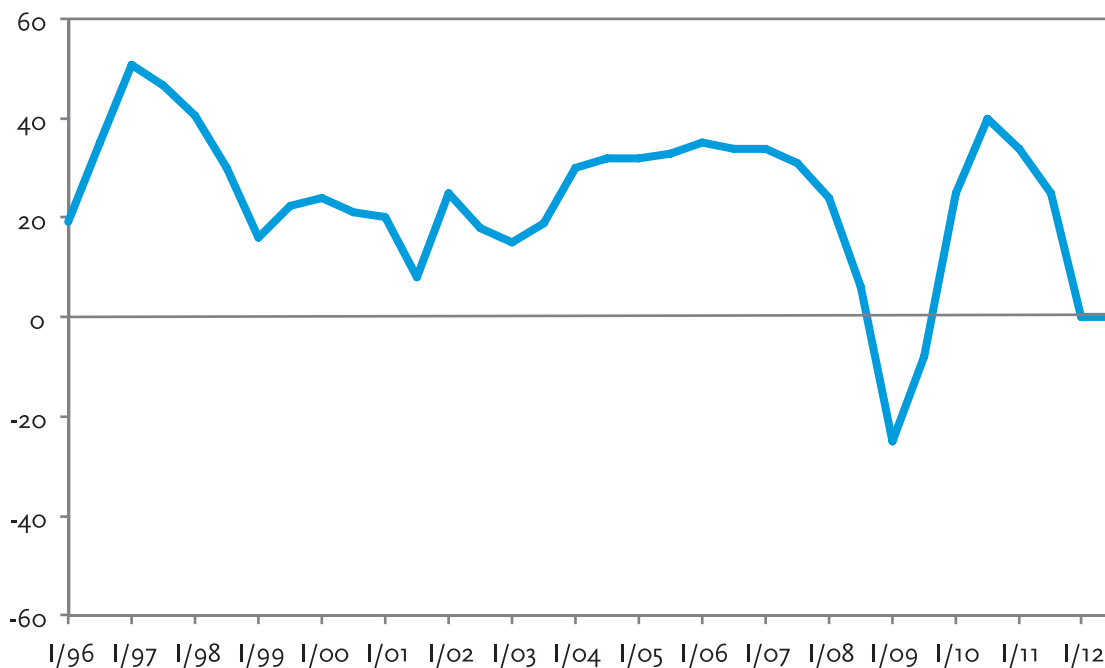
Euroopan velkakriisin pitkittyminen ja kotimaisen kysynnän kasvun hidastuminen pitävät pk-yritysten odotukset varovaisina. Lähimmän 12 kuukauden suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku pysyi nollassa, jonne se putosi edellisessä, alkuvuoden barometrissa.

Vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna pk-yritysten liiketoimintaympäristö on kuitenkin hieman kohentunut: 27 prosenttia vastaajista katsoo tilanteen parantuneen ja 23 prosenttia heikentyneen syksyn 2011 jälkeen. Vakaimpana tilanne on pysynyt palvelualoilla, joissa taloustilanne näkyy kohentuneen 26 prosentilla ja heikentyneen 20 prosentilla vastaajista.

Lähiajan odotuksissa kauppa on pessimistisin. Toimialan saldoluku on eniten miinuksella ja kolme yksikköä alempi kuin alkuvuonna. Rakentamisessa suhdanteiden heikkenemiseen varautuvia on nyt vähemmän kuin alkuvuonna, ja teollisuudessa suhdannekuva on lähes sama kuin edellisessä barometrissa.

Kokoluokittain tarkasteltuna mikroyritykset ovat alkuvuoden tapaan toiveikkaampia kuin suuremmat pk-yritykset.

Kuva 4: **Suhdannenäkymät, saldoluku**

Taulukko 2: **Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana**

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku ^{x/}
Kaikki yritykset	21	58	21	0
Toimialoittain				
Teollisuus	22	56	22	0
Rakentaminen	19	56	25	-6
Kauppa	18	56	26	-8
Palvelut	22	60	18	4
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	47	41	12	35
Kasvuhakuiset	30	55	15	15
Asemansa säilyttäjät	14	63	23	-9
Ei kasvutavoitetta	7	70	23	-16
Toimintansa lopettavat	4	28	68	-64
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	21	60	19	2
5–9 henkilöä	25	56	19	6
10–19 henkilöä	22	55	23	-1
20–49 henkilöä	19	56	25	-6
yli 50 henkilöä	17	58	25	-8
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	16	59	25	-9
1990–1999	19	59	22	-3
2000–2009	27	56	17	10
2010 jälkeen	33	54	13	20

^{x/} Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

Lähes 40 prosenttia pk-yrityksistä arvioi liikevaihtonsa kasvavan lähimpien 12 kuukauden aikana. Kasvua odottavien osuus on kuitenkin selvästi pienempi kuin normaalioloissa. Yritysten liikevaihtonäkymiä ensi vuodelle on siis pidettävä varsin varovaisina.

Alkuvuoden tapaan vaisuimmat liikevaihto-odotukset ovat rakennusalalla. Varsinkin keskikokoisilla 10–49 hengen rakennusyrityksillä näkymät ovat varovaiset: liikevaihdon laskuun varautuvia on tässä yritysryhmässä enemmän kuin sen nousuun uskovia.

Kaupassa liikevaihdon kehitysodotuksia kuvaava saldoluku nousi hieman alkuvuodesta, vaikka toimialan näkymät ovat lähes kaikilla muilla osa-alueilla synkentyneet.

Positiivisin muutos tapahtui teollisuudessa. Sen saldoluku nousi muita toimialoja korkeammaksi, vaikka kansainvälisen talouden ennusteita on viime kuukausina pääosin korjattu alaspäin. Suurilla pk-yrityksillä liikevaihdon näkymät ovat pieniä paremmat. Alle 10 hengen mikroyrityksistä vain runsas kolmannes näkee liikevaihtonsa nousevan.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	38	45	17	21
Teollisuus	43	42	15	28
Rakentaminen	28	49	23	5
Kauppa	39	42	19	20
Palvelut	39	45	16	23

3.3 KANNATTAVUUS

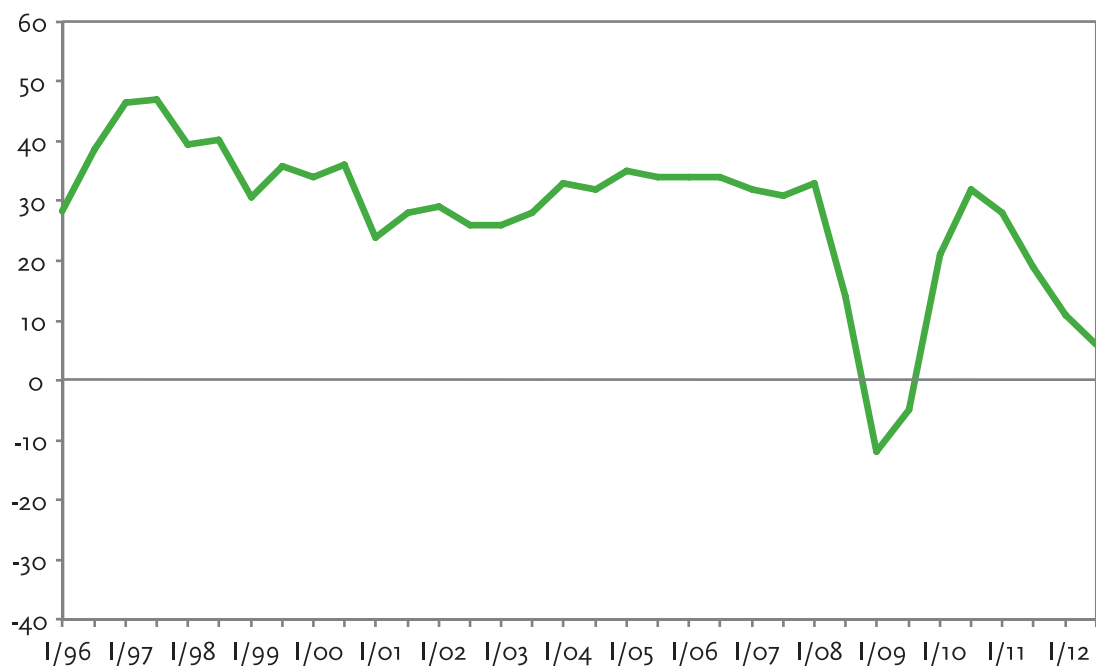
Epävarma taloustilanne pidättelee kysyntää ja liikevaihtoa, mikä heijastuu selvästi yritysten kannattavuutta koskeviin odotuksiin. Barometrin koko 3 900 yrityksen vastaajajoukon kannattavuusodotuksia peilaava saldoluku laski nyt neljättä kertaa peräkkäin ja painui lukemaan +6, mitä on pidettävä varsin matalana.

Vain joka neljäs pk-yritys arvioi kannattavuutensa paranevan lähimmän vuoden aikana. Hyvissä talouden oloissa vastaava osuus on ollut noin 45 prosenttia.

Suurin pudotus alkuvuoteen verrattuna tapahtui kaupan alalla, jossa saldoluku painui negatiiviseksi ja selvästi muita toimialoja heikommaksi. Kannattavuuden laskuun varautuu joka neljäs kaupan pk-yritys. Teollisuudessa muutos oli toisensuuntainen: saldoluku nousi viidellä yksiköllä, ja oli toimialoista korkein.

Selvästi pitkän ajan keskiarvon alapuolella olevat odotukset sekä kannattavuuden että liikevaihdon kohdalla vaikeuttavat pk-yritysten mahdollisuuksia laajentaa toimintaansa investoinnein tai henkilöstön lisäyksin.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	25	56	19	6
Teollisuus	30	52	18	12
Rakentaminen	22	59	19	3
Kauppa	22	53	25	-3
Palvelut	25	58	17	8

3.4 VAKAVARAIUUUS

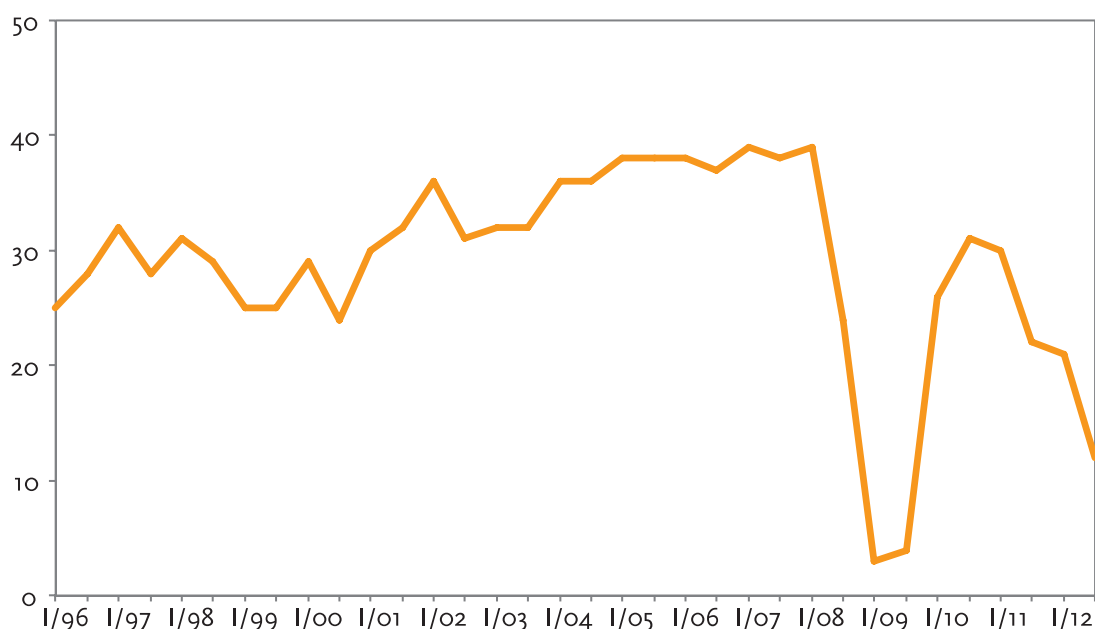
Myös vakavaraisuuden kohdalla odotusten alamäki jatkui. Pudotusta tuli kaikilla muilla toimialoilla paitsi teollisuudessa. Vakavaraisuuden muutosta kuvaava saldoluku ei ole barometrin historiassa ollut kertaakaan miinusmerkkinen, mutta tuorein noteeraus +12 kertoo kuitenkin yleisestä taseiden heikkenemisestä.

Talouden nousun ja monipuolistumisen kannalta oleellisten kasvuhakuisten yritysten kohdalla vakavaraisuuden näkymät ovat selvästi muita paremmat: joka toinen vahvasti kasvuhakuinen pk-yritys näkee vakavaraisuus-

tensa vahvistuvan. Vahvaa kasvua tavoittelevien yritysten osuus on taloudessa kuitenkin melko pieni. Barometrin vastaajayrityksistä 8 prosenttia luokitteli itsensä vahvasti kasvuhakuisiksi.

Vakavaraisuuden nosto lähitulevaisuudessa on haasteellista varsinkin pienille yrityksille. Alle puolen miljoonana euron liikevaihtoa tekevistä yrityksistä vain vajaat 20 prosenttia näkee mahdollisuuksia vakavaraisuuden nostoon.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	24	64	12	12
Teollisuus	31	58	11	20
Rakentaminen	22	63	15	7
Kauppa	25	60	15	10
Palvelut	23	67	10	13

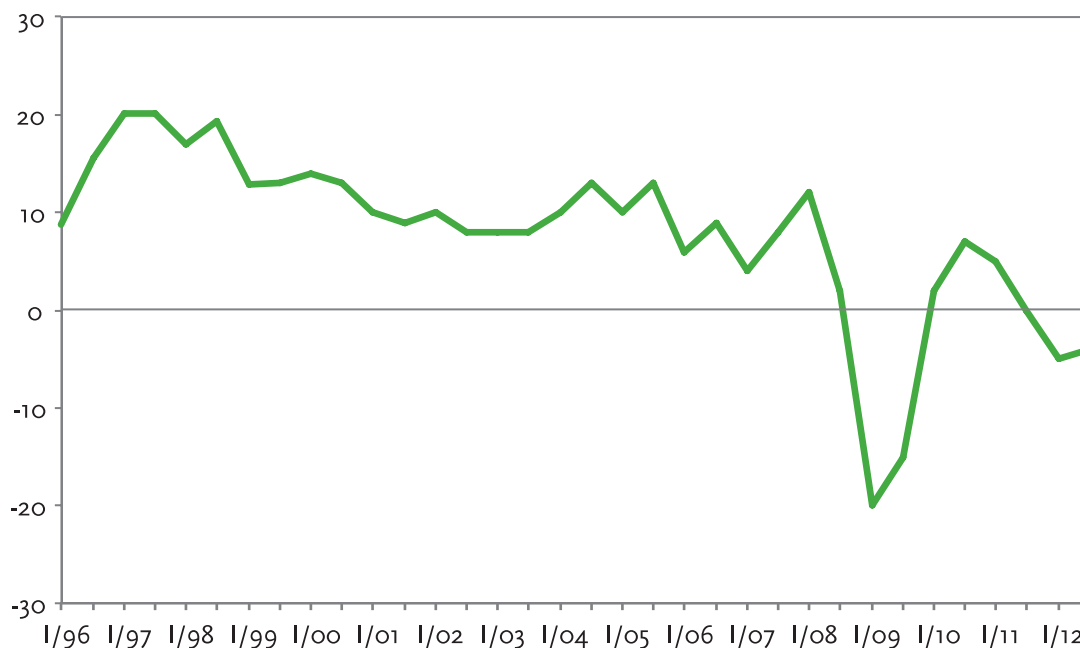
3.5 INVESTOINNIT

Pk-yritysten investoinnit vähenevät edelleen kaikilla päätoimialoilla. Odotusten yhteenlaskettu saldoluku on nyt yhden yksikön korkeampi kuin edellisessä barometrissä, mutta silti negatiivinen. Nousu tulee palvelualoilta, joissa nykyistä investointitahtia jatkavia on aiempaa enemmän. Investointien lisäyssiunnitelmät eivät ole nousseet tälläkään toimialalla.

Pisimmät miinukset ovat kaupassa ja rakentamisessa. Näillä aloilla joka neljäs pk-yritys ilmoittaa vähentävänsä investointejaan.

Myös kansainvälisesti toimivilla teollisuusyrityksillä investointitahti hiipuu. Vielä alkuvuonna näiden yritysten saldoluku oli +11, ja nyt se on pyöreä nolla, kun sekä investointeja lisääviä että vähentäviä on 25 prosenttia vastaajista.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	17	62	21	-4
Teollisuus	21	54	25	-4
Rakentaminen	15	60	25	-10
Kauppa	15	60	25	-10
Palvelut	17	65	18	-1

3.6 TUOTEKEHITYS

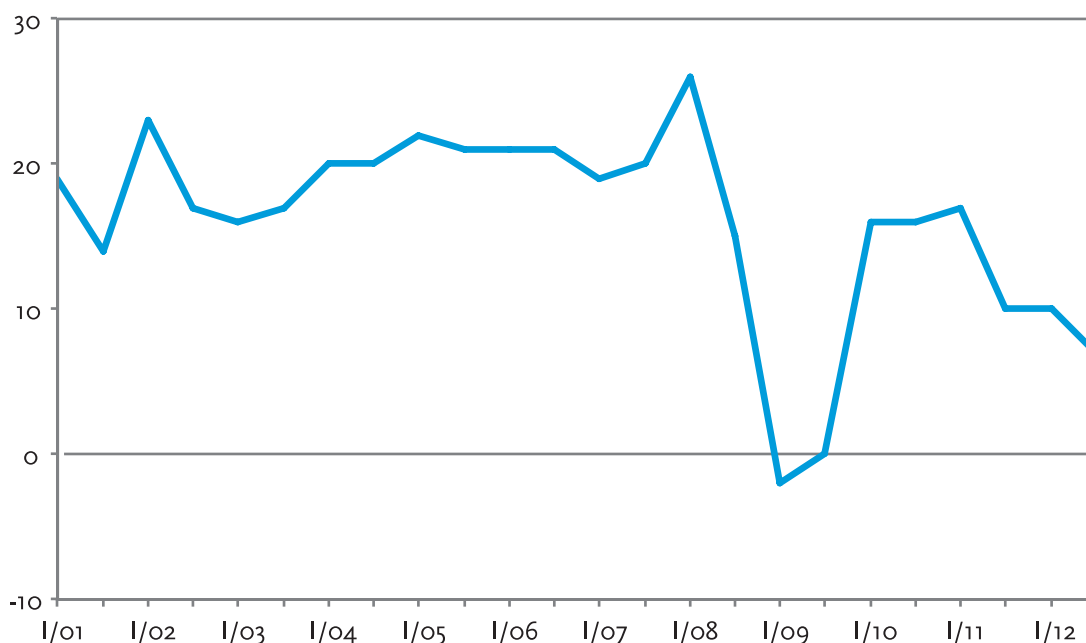
Vaisu talouskehitys ja yritysten alentunut kannattavuus rajoittavat tuotekehitystä. Pk-yritysten lähiajan tuotekehityspanostuksia kuvaava saldoluku on nyt vain +7, kun entistä useampi yritys suunnittelee pitävänä tuotekehityksen nykyisellään.

Saldoluku laski alkuvuodesta kaikilla neljällä päätoimialalla – eniten teollisuudessa, jossa luontainen potentiaali

tuotekehitykseen on muita aloja suurempi. Myös suurilla, yli 5 miljoonan euron liikevaihtoon yltävillä teollisuuden pk-yrityksillä tuotekehitysodotukset ovat normaalia heikommat: niistä 30 prosenttia aikoo lisätä tuotekehitystään.

Yhdessä varovaisten investointiodotusten kanssa heikentyneet tuotekehitysnäkymät vaikeuttavat yritystoiminnan uudistumista koko pk-kentässä.

Kuva 9: Tuotekehityspanostusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset tuotekehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	19	69	12	7
Teollisuus	24	63	13	9
Rakentaminen	13	72	15	-2
Kauppa	16	68	16	0
Palvelut	19	70	11	8

3.7 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

Pitkittynyt talouden epävarmuus näkyy entistä selvemmin pk-yritysten henkilöstöodotuksissa. Saldoluku on vielä plussan puolella, mutta sen lasku edellisestä barometristä oli selvä varsinkin kaupassa ja palvelualoilla. Tämä tarkoittaa sitä, että tähän asti täysin pk-yritysten varassa ollut yksityisen sektorin työllisyyden lisäys vaikeutuu ensi vuonna selvästi.

Teollisuudessa henkilöstöodotukset olivat alentuneet jo aiemmissa barometreissä. Nyt tämän toimialan odotukset pysyivät liki ennallaan: saldoluku nousi alkuvuodesta yhdellä yksiköllä.

Vähintään 50 henkeä työllistävästä kaupan pk-yrityksistä lähes joka neljäs aikoo vähentää henkilöstönsä määrää lähimmän vuoden kuluessa.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

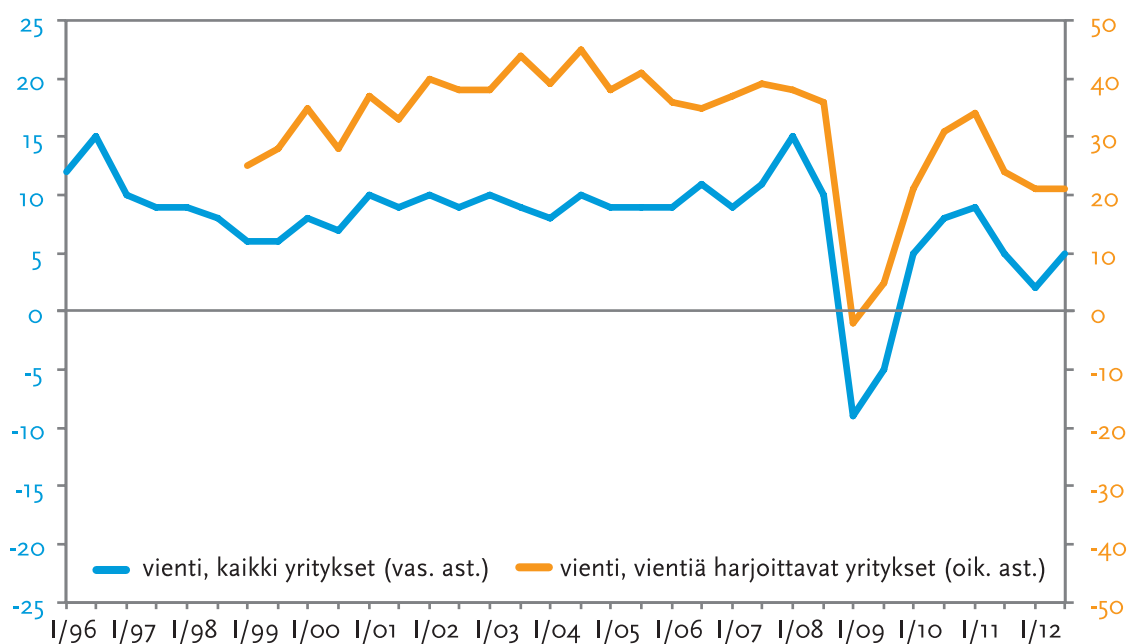
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	17	73	11	6
Teollisuus	20	67	13	7
Rakentaminen	12	75	13	-1
Kauppa	14	72	14	0
Palvelut	17	74	9	8

3.8 VIENTI

Kansainvälisen talouden heikkenemisestä huolimatta pk-yritysten vientitodotukset ovat säilyneet alkuvuoden tasolla, ja teollisuudessa ne jopa nousivat kuudella yksiköllä. Lisäksi on huomattava, että vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna teollisuuden vientiyritysten tilanne on hieman parantunut: 28 prosenttia niistä raportoi vientinsä kasvaneen ja 17 prosenttia vähentyneen.

Toinen myönteinen piirre barometrin tuloksissa on se, että teollisuudessa vientiä harjoittavien pk-yritysten osuus on palautunut 66 prosenttiin. Sen sijaan rakennusallalla vientitodotukset ovat edelleen laskeneet, ja saldoluku on nyt 7 yksikköä alempi kuin alkuvuonna.

Kuva 11: Viennin arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 9: Vientiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Vientiä harjoittavat	29	66	12	32	22

Taulukko 10: Vientiyritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	32	57	11	21
Teollisuus	37	52	11	26
Rakentaminen	18	69	13	5
Kauppa	31	57	12	19
Palvelut	31	59	10	21

3.9 TUONTI

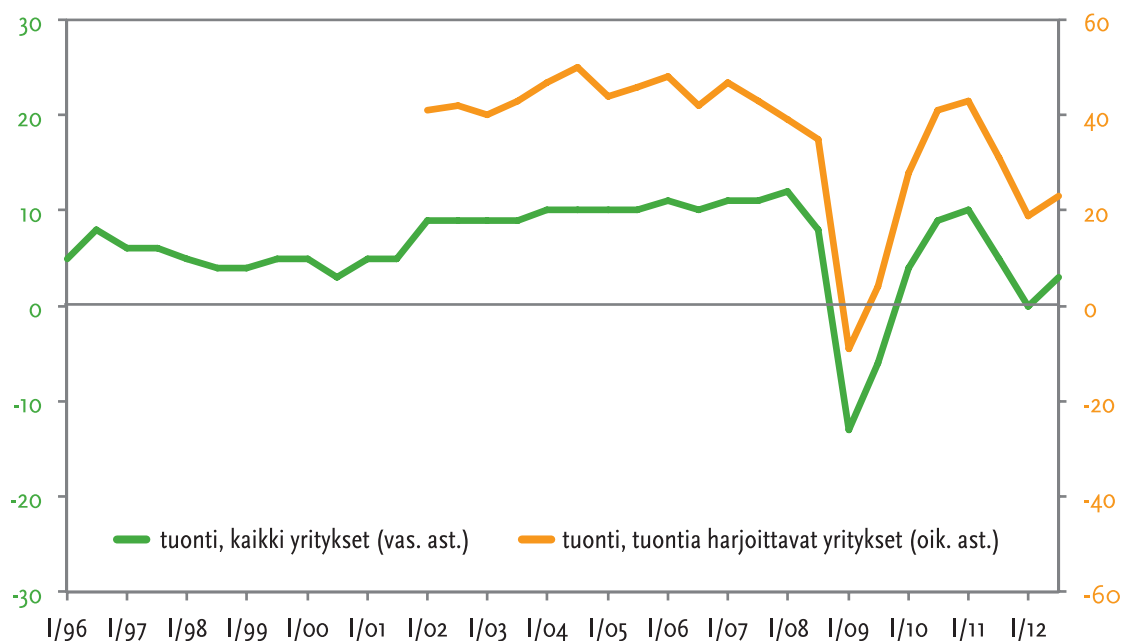
Odotukset tuonnin kehityksestä ovat kauttaaltaan hieman paremmat kuin edellisessä barometrissä. Saldoluku nousi neljällä yksiköllä, kun teollisuuden odotukset kohenivat. Näissä oloissa on pidettävä myönteisenä tuloksena sitä, että vain 11 prosenttia teollisuuden tuontiyrityksistä arvioi tuontinsa arvon alenevan lähitulevaisuudessa.

Tuonnin näkymät ovat yhteneväiset viennin kanssa sekä saldolukujen että tuontiyritysten osuuksien kanssa.

Teollisuudessa joka toinen pk-yritys harjoittaa tuontia, kun vielä alkuvuonna osuus oli 10 prosenttiyksikköä pienempi.

Kaupassa ja palveluissa tuontiodotusten nousu on yllättäen hieman suurempi kuin näiden alojen näkymät liikevaihdon osalta.

Kuva 12: Tuonnin arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 11: Tuontiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Suoraa tuontia harjoittavat	23	50	9	47	10

Taulukko 12: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	35	53	12	23
Teollisuus	31	58	11	20
Rakentaminen	31	53	16	15
Kauppa	37	49	14	23
Palvelut	39	51	10	29

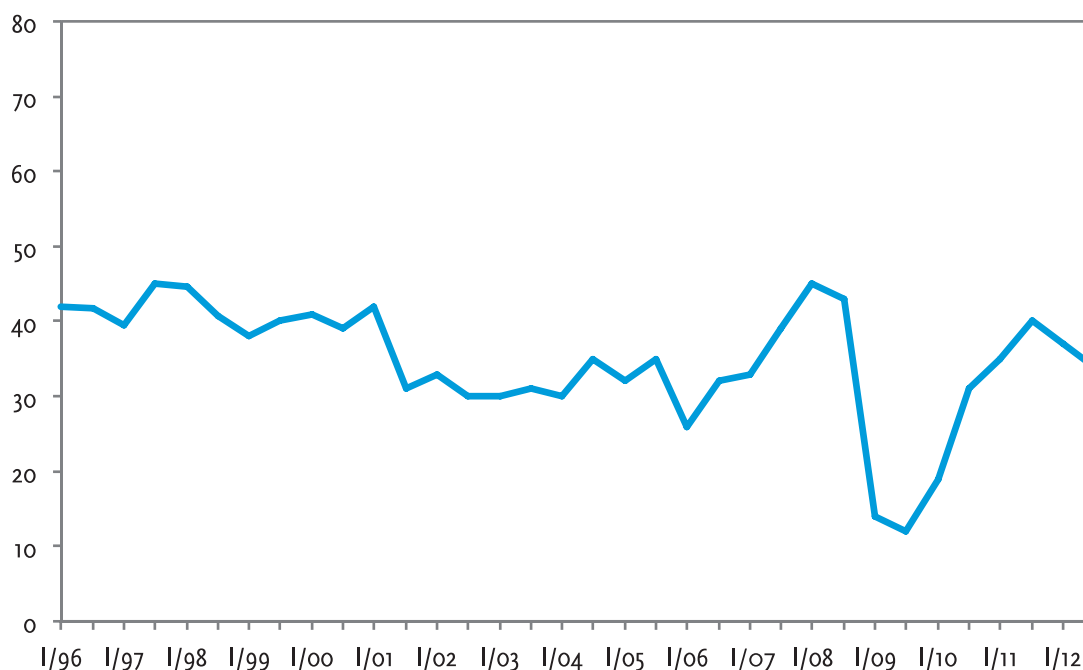
3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

Muista suhdannenäkymien osa-alueista poiketen pk-yritysten näkemykset tuotantokustannusten muutoksista ovat tavanomaisissa lukemissa. Edelliseen barometriin nähden saldoluku aleni nyt kolmella yksiköllä.

Toimialoittain suurin muutos tapahtui rakentamisessa, jonka saldoluku aleni yhdeksällä yksiköllä. Korkein

saldoluku löytyy palvelualoilta, joihin tulossa oleva arvonnäköaläveron korotus vaikuttanee välillisesti eniten. Lähes 60 prosenttia vähintään 20 henkeä työllistävistä palvelualan pk-yrityksistä näkee tuotantokustannustensa nousevan. Vastaavan kokoluokan yrityksissä kaupan alalla osuus on 10 yksikköä pienempi.

Kuva 13: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 13: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvavat %	Pysyvät ennallaan %	Alenevat %	Saldoluku
Kaikki yritykset	43	48	9	34
Teollisuus	45	43	12	33
Rakentaminen	39	51	10	29
Kauppa	40	51	9	31
Palvelut	44	48	8	36

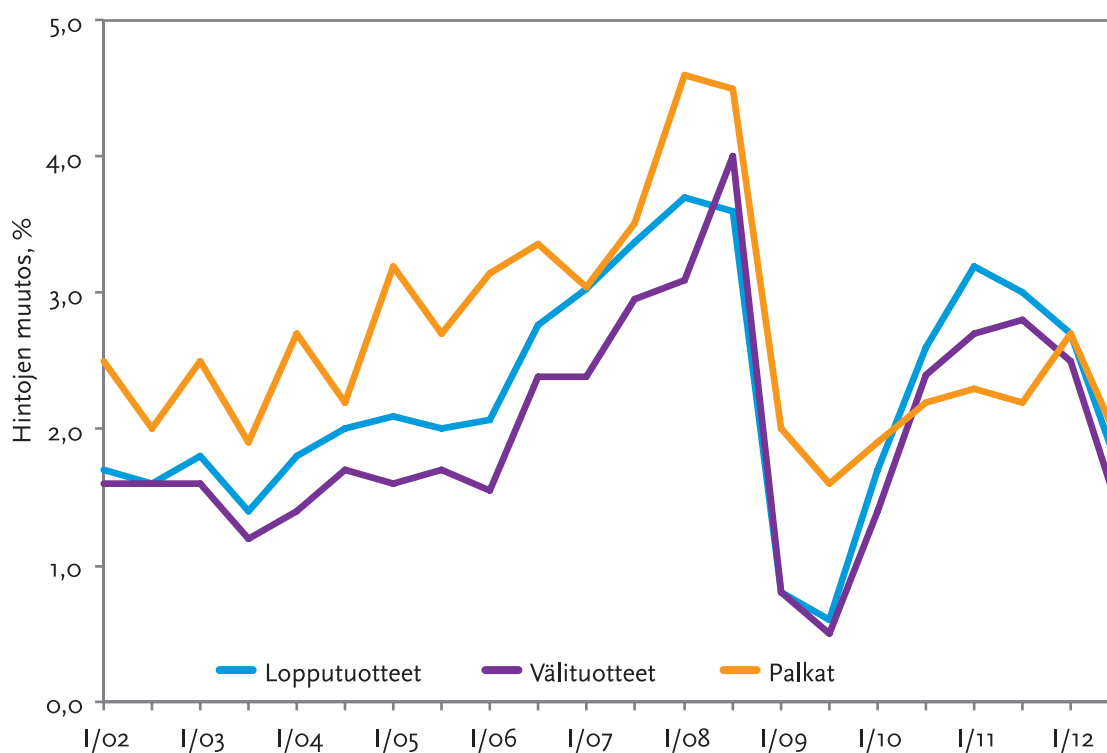
3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

Talouden vaisut näkymät lähiajan kehityksestä näkyvät myös pk-yritysten inflaatio-odotuksista. Arviot sekä palkkojen että tuotteiden hintojen noususta ovat nyt selvästi keskimääräistä alemmat.

Pk-yritysten myymien tuotteiden hinnoitteluvara on barometrin mukaan vähäinen. Lopputuotteiden hintojen yritykset arvioivat nousevan lähimmän vuoden aikana vain runsaat 1,5 prosenttia.

Pk-yritysten hintaodotukset ovat linjassa yleisten inflaatioennusteiden kanssa, joiden mukaan kuluttajahintojen keskimääräinen nousu on ensi vuonna noin kaksi prosenttia. Ansiotason osalta ennusteet ovat hieman kolmen prosentin alapuolella. Pk-yritysten varovaisia palkkaodotuksia selittää osin se, että tässä barometrissä kysytään palkkakustannusten muutosta henkeä kohti. Osa-aikaiset työntekijät alentavat siten yritysten koko palkkapotin keskimääräistä nousua.

Kuva 14: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 14: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Lopputuotteet %	Välituotteet %	Palkat %
Kaikki yritykset	1,7	1,4	1,9
Teollisuus	1,6	1,6	1,5
Rakentaminen	1,9	1,2	2,0
Kauppa	1,8	1,1	1,8
Palvelut	1,6	1,4	2,0

4. TOIMINTAYMPÄRISTÖ, KASVUHAKUISUUS JA SOPEUTUMINEN

Tämä osio käsittelee pk-yritysten toimintaympäristöä, kasvuhakuisuutta sekä kehittämistarpeita ja -esteitä. Lisäksi osiossa tarkastellaan pk-yritysten rahoitusta.

4.1 PK-YRITYSTEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Pk-yritysten toimintaympäristön muuttumista selvitetään kahdella erillisellä kysymyssarjalla, joista toinen tarkastelee yrittäjyysilmapiiriä ja toinen elinkeinoilmastoa. Yrittäjyysilmapiiriä tarkastelevan kysymyssarjan perusteella pk-yritysten aseman koetaan säilyneen viime vuodet ennallaan. Kokonaisarvio on edelleen positiivinen, indeksin saadessa arvon 1. Osatekijöittäin tarkasteltuna kansalaisten suhtautuminen on hieman parantunut kahden vuoden takaisesta, mutta samaan aikaan muiden osatekijöiden arviot ovat hieman heikentyneet. Selkeimmin muutos näkyy julkisen vallan mukaan luettuna kuntien suhtautumisessa valtakunnan tasolla, mutta myös paikallisella tasolla suhtautuminen on muuttunut negatiivisemmaksi.

Arviot ovat varsin yhteneväiset toimialasta riippumatta. Teollisuus ja kauppa antavat julkisen vallan toiminnasta hieman kriittisemmät arviot kuin rakentaminen ja palvelut, joka puolestaan antaa hieman positiivisemmän arvion kuin muut toimialat. Kokoluokitain tarkasteltuna on kehityksessä tapahtunut muutosta. Mikroyritysten osalta ilmapiiri näyttää kehittyneen parin viime vuoden aikana paremmaksi, mutta vastaavasti

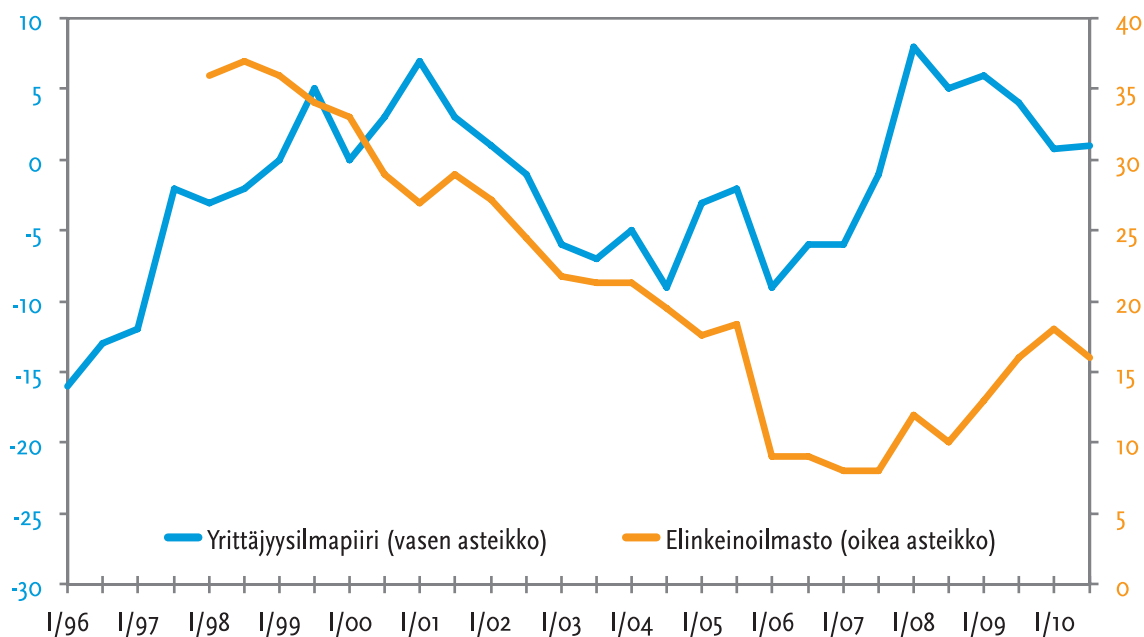
10–19 henkilöä työllistävät yritykset kokevat ilmapiirin heikentyneen selvästi. Keskisuurten pk-yritysten kokemukset ilmapiiristä eivät ole muuttuneet ja ne ovat edelleen pienempiä yrityksiä parempia.

Yrittäjyysilmapiiri-indeksin osatekijöistä oma kokemus ja kansalaisten suhtautuminen saavat positiivisen arvion. Sen sijaan julkisen vallan asenteet ja toimet arvioidaan selkeästi negatiiviseen sävyyn niin paikallis- ja aluetasolla kuin valtakunnan tasolla.

Yritykset arvioivat myös julkisia ja markkinaehtoisia rahoittajia. Hieman yllättäen julkisten rahoittajien indeksi on täsmälleen sama kuin markkinaehtoisten rahoittajien. Molemmat saavat arvon 0. Molempien rahoittajien arvio on laskenut selvästi kahden vuoden aikana. Julkisten rahoittajien arvio on laskenut 9 yksikköä ja arvio markkinaehtoisista rahoittajista peräti 13 yksikköä. Julkiset rahoittajat saavat suhteessa paremman arvion suuremmilta ja teollisuuden pk-yrityksiltä. Sen sijaan kasvuhakuisimpien yritysten arviot julkisista rahoittajista ovat kääntyneet selkeään laskuun.

Yrittäjyyteen vaikuttavia sijaintikunnan tekijöitä mittaava elinkeinoilmastoindexi on kääntynyt selvään laskuun. Neljästätoista osatekijästä laskettu kokonaisindeksi

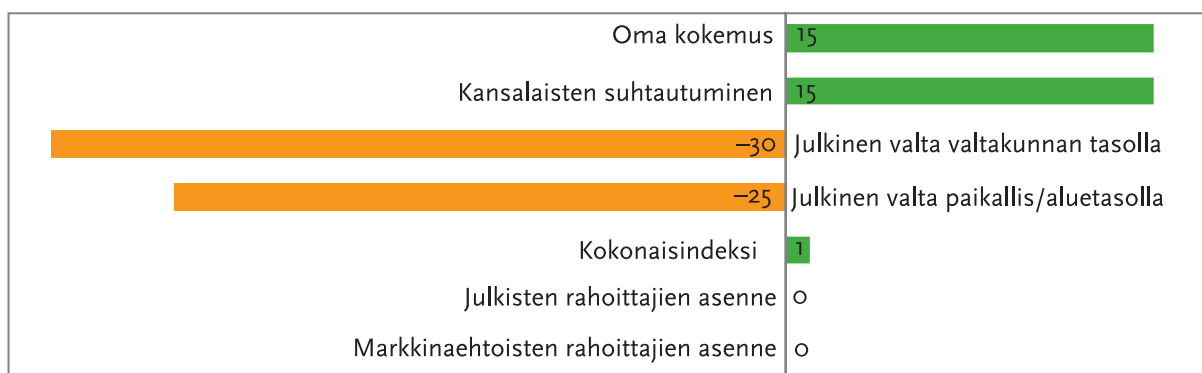
Kuva 15: Yrittäjyysilmapiiri ja elinkeinoilmasto, kokonaisindeksi

laski kaksi yksikköä, saaden arvon 16. Osatekijöittäin tarkasteltuna ei merkittäviä muutoksia kuitenkaan ole tapahtunut, vaan valtakunnan tasolla useimman osatekijät ovat hieman laskeneet. Poikkeuksen muodostavat liikenneyhteydet, joiden koetaan parantuneen kahden vuoden

takaisesta. Parhaan arvion vastaajat antavat sijaintipaikkakunnalleen asuinympäristöstä, tietoliikenneyhteyksistä ja liikenneyhteyksistä. Heikoimman arvion saavat sijaintikunnan ja yritysten välinen yhteistyö sekä elinkeinopoliitiikka kokonaisuudessaan.

Kuva 16: Yrittäjyysilmapiiri, indeksi

Taulukko 15: Kokemukset yrittäjyysilmapiiristä */

	Oma kokemus	Kansalaisten suhtautuminen	Julkinen valta valtakunnan tasolla	Julkinen valta paikallis/alue-tasolla	Kokonaisindeksi
Kaikki yritykset	15	15	-30	-25	1
Toimialoittain					
Teollisuus	15	10	-35	-25	-2
Rakentaminen	15	15	-30	-25	1
Kauppa	10	10	-35	-30	-4
Palvelut	15	15	-25	-25	2
Kasvuhakuisuuden mukaan					
Voimakkaasti kasvuhakuiset	10	10	-35	-30	-4
Kasvuhakuiset	15	15	-30	-25	1
Asemansa säilyttäjät	15	15	-30	-25	1
Ei kasvutavoitetta	10	10	-25	-25	-2
Toimintansa lopettavat	5	10	-25	-25	-3
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	15	10	-30	-25	-1
1990–1999	15	10	-30	-25	-1
2000–2009	15	15	-30	-25	1
2010 jälkeen	20	15	-20	-20	5

*/ Indeksit on laskettu antamalla seuraavat arvot vastausvaihtoehdoille: erittäin huono (-100), melko huono (-50), neutraali (0), melko hyvä (+50) ja erittäin hyvä (+100). Kokonaisindeksi on laskettu antamalla seuraavat painot kriteereille: oma kokemus (1/3), kansalaisten suhtautuminen (1/3), julkinen valta valtakunnalla tasolla (1/6) ja paikallistasolla (1/6).

4.2 PK-YRITYSTEN KASVUSTRATEGIAT

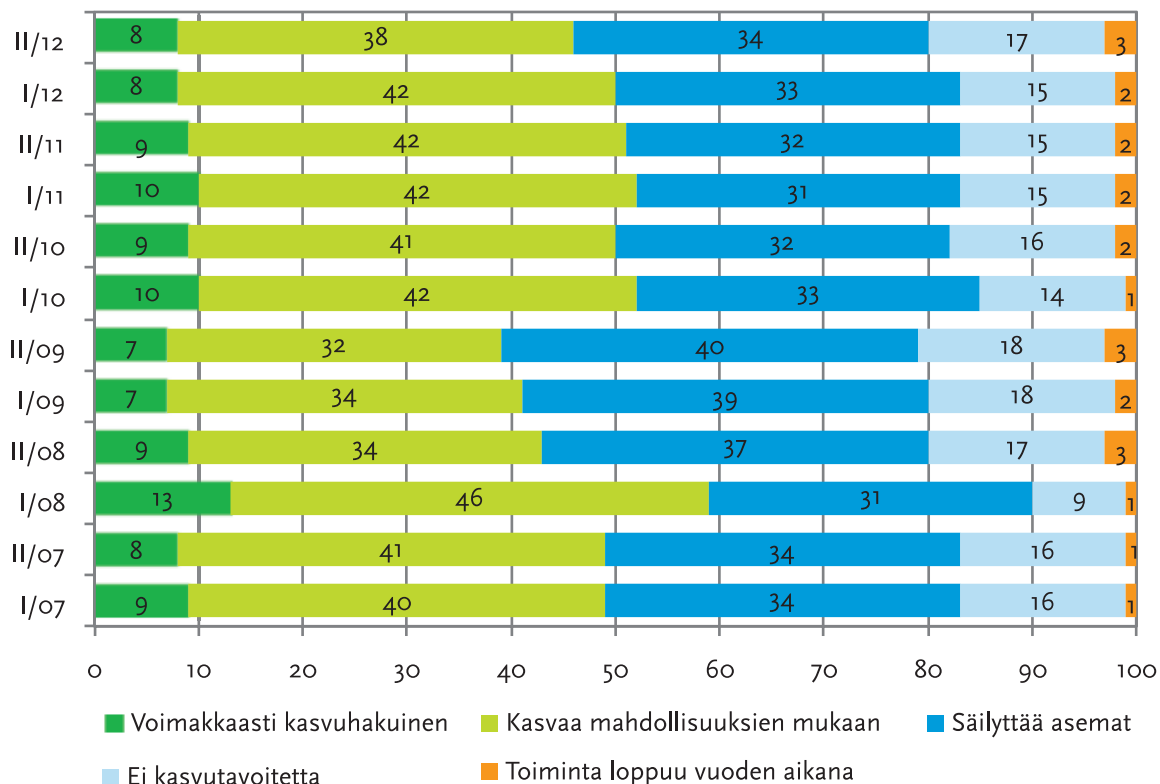
Innovatiiviset kasvavat yritykset ovat tärkeitä lähteitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Yritysten kasvu on tärkeää paremman kannattavuuden ja kilpailuaseman saavuttamiseksi, sekä työllistämisen näkökulmasta.

Talouden pitkään jatkuneesta epävarmuudesta huolimatta lähes joka kymmenes pk-yritys ilmoittaa edelleen olevansa voimakkaasti kasvuhakuinen ja 38 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Vastaajista 17 prosentilla ei ole lainkaan kasvutavoitteita ja kolme prosenttia arvioi toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on kolmasosa. Talousnäkymien pitkään jatkunut epävarmuus ei ole romuttanut pk-yritysten kasvuhalukkuutta, vaikka hieman aikaisempaa useampi yritys pyrkii vain säilyttämään asemansa. Toistaiseksi suurta muutosta ei taloustilanteen epävarmuuden pitkittymisestä huolimatta ole nähtävissä

yritysten kasvuhalukkuudessa ja kasvuhalukkuus on edelleen selvästi kolmen vuoden takaista aikaa korkeampi.

Toimialoittain tarkasteltuna rakennus- ja teollisuusaloilla kasvuhakuisuuden hiipuminen on hieman voimakkaammin kuin muilla aloilla. Rakennus- ja teollisuusaloilla ilman kasvutavoitetta toimivien yritysten määrä on edelleen kasvanut ja ilman kasvutavoitteita olevia rakennusalan yrityksiä on jo lähes neljännes. Syynä tähän pessimismiin lienee pitkittynyt talouden epävarmuus, joka on vähentänyt uuden rakennuskannan kysyntää. Positiivista sen sijaan on, että teollisuudessa kasvuhakuisuus on nousussa. Voimakkaasti kasvuhakuisien osuus on lähes kaksinkertaistunut edellisestä kyselystä ja näitä yrityksiä on noin kuudennes kaikista teollisuusyrityksistä. Kasvuhakuisuus on yleisempää nuoremmissa ja suuremmissa pk-yrityksissä. Luonnollisesti laajemmilla markkinoilla toimivien yritysten keskuudessa kasvuhakuisuus on yleisempää.

Kuva 17: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

Taulukko 16: Yritysten kasvuhakuisuus

	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %	Toimintansa lopettavat %
Kaikki yritykset	8	38	34	17	3
Toimialoittain					
Teollisuus	15	43	28	12	2
Rakentaminen	4	32	38	23	3
Kauppa	8	42	36	10	4
Palvelut	7	36	34	19	4
Kokoluokittain					
alle 5 henkilöä	4	27	37	26	6
5–9 henkilöä	8	45	37	9	1
10–19 henkilöä	13	49	29	8	1
20–49 henkilöä	15	50	30	5	0
yli 50 henkilöä	25	49	22	3	1
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	7	37	36	17	3
1990–1999	7	36	35	18	4
2000–2009	10	40	32	15	3
2010 jälkeen	15	39	29	17	0

4.3 PK-YRITYSTEN KEHITTÄMISTARPEET JA -ESTEET

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla jatkuvasti tapahtuvien yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämän seurauksen myös pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehitettävä. On yllättävää että pk-yrityksistä peräti 18 prosenttia kokee, ettei heillä ole minkäänlaisia kehittämistarpeita. Huolestuttavinta tilanteessa on se, että tällaisten yritysten määrä on kasvussa.

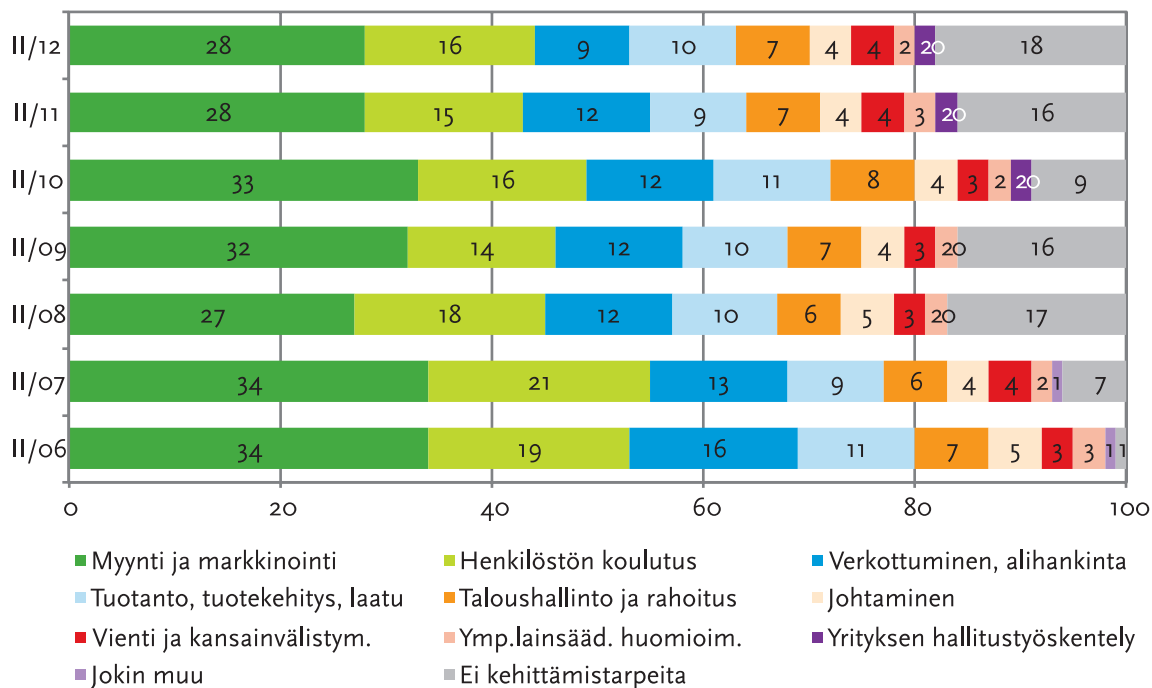
Kehittämistarpeita omaavat pk-yritykset kokevat, että niiden suurin kehittämistarve on myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten tarpeita yrityksillä on henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa. Henkilöstön osaamisen turvaamista ei koeta samassa määrin tärkeimmäksi teollisuudessa kuin muilla toimialoilla. Myynnin ja markkinoinnin kehittämistä pidetään tärkeänä erityisesti kaupassa, kun taas rakentamisessa sen merkitys nähdään keskimääräistä pienemmäksi. Rakentamisessa sen sijaan pidetään johtamista ja verkottumista hieman keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena.

Yrityksen hallitustyöskentelyä, jota kysyttiin kolmannen kerran, ja kansainvälistymistä sekä vientiä pidetään vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena. Kansainvälistymistä ja vientiä pidetään teollisuudessa kuitenkin muita aloja useammin tärkeimpänä. Positiivisesti yllättävää on se, että taloudellisen epävarmuuden jatkumisesta huolimatta rahoituksessa ei koeta olevan kehittämistarpeita.

Nuorissa yrityksissä nähdään muita yrityksiä useammin kehittämisen tarvetta rahoituksessa ja verkostoitumisessa. Jossain määrin yllättävä havainto on se, että kaikkein nuorimmissa yrityksissä on myös enemmän niitä, jotka ei koe tarvetta kehittyä.

Pienemmissä yrityksissä on enemmän niitä yrityksiä, jotka eivät tunnista kehittämistarpeita, kun taas suuremmissa pk-yrityksissä lähes kaikissa on kehittämistarpeita, joissa painottuvat erityisesti kansainvälistyminen sekä henkilöstön kehittäminen ja koulutus. Kotimarkkinayrityksissä nähdään kehitettävää erityisesti henkilöstössä sekä hieman muita useammin myös verkottumisessa ja yhteistyössä. Laajemmilla markkinoilla toimivissa yrityksissä

Kuva 18: Tärkein kehittämistarve, % pk-yrityksistä

Taulukko 18: Yrityksen tärkein kehittämistarve

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Johtaminen	4	4	6	4	4
Yrityksen hallitustyöskentely	2	2	2	1	2
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	16	10	14	18	18
Markkinointi ja myynti	28	31	19	40	25
Vienti ja kansainvälistyminen	4	10	1	3	3
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	7	5	9	8	6
Tuotanto ja materiaali-toiminnot, tietotekniikka, tuotekehitys ja laatu	10	19	9	6	8
Yhteistyö/verkkotuminen, alihankinta	9	5	14	5	11
Ympäristö- ja muiden säädosvaatimusten huomioiminen	2	3	3	2	2
Ei kehittämistarpeita/ ei osaa sanoa	18	11	23	13	21

korostuu sekä kansainvälistyminen että myynti ja markkinointi. Kasvuhakuisimmista yrityksistä lähes kaikki tunnistavat omaavansa kehittämistarpeita. Tällaisissa yrityksissä erityisesti kansainvälistymistä ja hallitustyöskentelyä pidetään keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena. Lisäksi markkinointi ja myynti sekä rahoitus ovat muita hieman useammin kehittämisen kohteena.

Epävarman suhdannetilanteen merkitys kehittämisen pahimpana esteenä on noussut selvästi kaikilla toimialoilla ja on tärkein este. Nousua vuoden takaisesta on noin kolmannes. Yksittäisistä tekijöistä resurssitekijöitä pidetään toiseksi merkittävämpänä kehittämisen esteenä, vaikka ammattitaitoisen työvoiman saatavuus onkin helpottunut. Kireä kilpailutilanne on kolmanneksi merkittävin kehittämisen este. Muista tekijöistä selkeimmin on noussut ra-

hoituksen osatekijät, joista varsinkin rahan hinnan merkitys on kasvanut moninkertaiseksi.

Kova kilpailutilanne koetaan kehittämisen jarruksi erityisesti rakentamisessa ja kaupassa. Kustannustaso nähdään esteeksi etenkin teollisuudessa. Rakentamisessa koetaan suhdannetekijät hieman muita toimialoja suuremmaksi kehittämisen esteeksi. Vastaavasti ammattitaitoisen työvoiman saatavuus koetaan palveluissa muita toimialoja merkittävämmäksi kehittämisen esteeksi.

Kasvuhakuisimmissa ja nuorissa yrityksissä rahoitus koetaan muita yrityksiä useammin kehittämisen pahimmaksi esteeksi. Kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä korostuu suhdannetilanne ja rahoitukseen liittyvät tekijät verrattuna muihin yrityksiin.

4.4 ULKOINEN RAHOITUS JA SEN KÄYTTÖ

Muutokset pk-yritysten ulkoisen rahoituksen yleisyydessä sekä rahoituksen hakuaikomuksissa ovat viime vuosina olleet suhteellisen pieniä. Talouden ja rahoitusmarkkinoiden kriisiherkkyyteen nähden yritysrahoitus on jatkunut melko vakaana.

Tämän barometrin mukaan 47 prosentilla pk-yrityksistä on ulkoista rahoitusta. Osuus on usean vuoden ajan vaihdellut 45–50 prosentin haarukassa. Toimialoittain selvän muutos alkuvuoteen verrattuna osui teollisuuteen,

jossa ulkoista rahoitusta on nyt kahdella kolmasosalla. Ulkoisen rahoituksen käyttö kasvaa yrityskoon myötä. Suuremmilla pk-yrityksillä ulkoinen rahoitus on lähes kaksi kertaa yleisempää kuin muutaman hengen yrityksillä. Samat erot näkyvät vielä selvemmin rahoituksen viimeaikaisessa hankinnassa. Alle viiden hengen yrityksistä rahoitusta on viimeisen 12 kuukauden aikana ottanut vain 15 prosenttia, mitä on pidettävä varsin pienenä osuutena.

Taulukko 19: **Ulkoisen rahoituksen yleisyys**

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
On lainaa rahoituslaitoksista	47	66	46	49	41
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitteita %	Toimintaansa lopettavat %
On lainaa rahoituslaitoksista	65	53	47	29	24
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä %	5–9 henkilöä %	10–19 henkilöä %	20–49 henkilöä %	yli 50 henkilöä %
On lainaa rahoituslaitoksista	35	54	59	63	63

Rahoituksen hakuaikomukset vaihtelevat huomattavasti yritysten kokoluokittain. Kaikkein vähiten rahoitus-suunnitelmia on palvelualojen muutaman hengen yrityksillä. Niistä vain joka kymmenes suunnittelee ulkoisen rahoituksen hakemista. Osuuden pieneneminen voi vaikuttaa se, että mikroyritysten luottokelpoisuus on sekä liiketoiminnan näkymien että vakuuksien osalta on nykyoloissa tavallista heikompi.

Palvelualojen yrityksillä sekä ulkoisen rahoituksen yleisyys, rahoituksen viimeaikainen lisäys että rahoituksen hakuaikomukset ovat vähäisempiä kuin muilla toimialoilla.

Tämä ei ole uusi piirre, vaan se on tullut ilmi myös monissa aiemmissa barometreissä.

Eniten ulkoista rahoitusta on viime aikoina käytetty ja aiotaan myös lähitulevaisuudessa käyttää teollisuudessa. Teollisuuden muita aloja korkeammat osuudet ovat linjassa alan yritysten suhdanneodotusten kanssa: sekä liikevaihdossa, kannattavuudessa ja viennissä teollisuuden odotukset ovat tässä barometrissa muita toimialoja korkeammat.

Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitukset pysyivät jälleen lähes entisellään. Käyttöpääoman tarve ei ole ai-

Taulukko 20: **Ulkoisen rahoituksen ottamisen yleisyys**

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Ottanut rahoitusta	26	41	26	26	22
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitteita %	Toimintaansa lopettavat %
Ottanut rahoitusta	46	31	23	12	7
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä %	5–9 henkilöä %	10–19 henkilöä %	20–49 henkilöä %	yli 50 henkilöä %
Ottanut rahoitusta	15	31	36	43	45

Taulukko 21: **Ulkoisen rahoituksen ottamisaikomukset**

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Aikoo ottaa rahoitusta	22	36	22	20	19
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitetta %	Toimintansa lopettavat %
Aikoo ottaa rahoitusta	52	28	18	8	1
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä %	5–9 henkilöä %	10–19 henkilöä %	20–49 henkilöä %	yli 50 henkilöä %
Aikoo ottaa rahoitusta	12	27	31	39	42

van yhtä suuri kuin heikoimman taloustilanteen aikana, mutta silti joka neljäs rahoituksen hakemista suunnitteleva pk-yritys nimeää käyttöpääoman tarpeen pääasialliseksi syyksi rahoituksen hakemiseen.

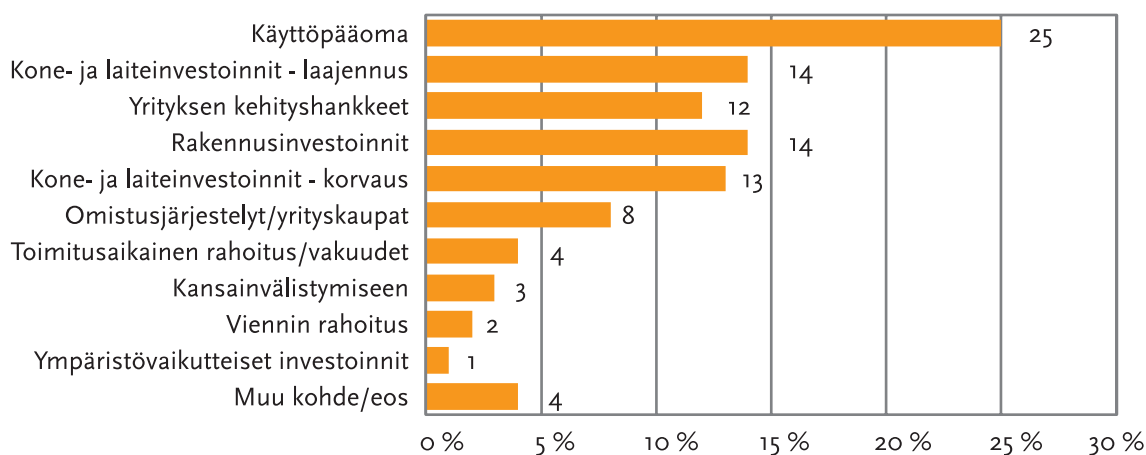
Kaupan alalla rahoituksen haku käyttöpääomaksi on muita aloja yleisempää tämänkin barometrin mukaan. Toinen käyttökohde, jossa kauppa erottuu hieman muista aloista, on yrityksen kehityshankkeet.

Varovaisuus investoinneissa näkyy myös rahoituspuolella. Esimerkiksi teollisuudessa vain 16 prosenttia rahoitusta suunnittelevista pk-yrityksistä kertoo tarvitsevänsä rahoitusta ensisijaisesti laajennusinvestointeihin. Osuus on

kuusi prosenttiyksikköä alempi kuin edellisessä barometrissä. Myös rahoituksen aiottu hakeminen yrityksen kehityshankkeisiin on teollisuudessa vähäistä: vain 8 prosenttia alan yrityksistä nimeää ne rahoituksen käyttökohteeksi.

Rahoituksen pankkikeskeisyys on säilynyt lähes ennallaan. Keskiarvoa vähemmän pankkirahoitusta aiotaan käyttää vahvasti kasvuhakuisissa ja suhteellisen uusissa yrityksissä. Finnveran osuudet mahdollisena rahoituksen hakukohteena ovat nyt hieman alemmat kuin kahdessa edellisessä barometrissä kaikilla päätoimialoilla ja myös erilaisen kasvuhaluuden omaavien yritysten kesken.

Kuva 20: **Ulkoisen rahoituksen tärkein käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana**

Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain */

	Toimialoittain				
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Koneiden ja laitteiden korvausinvestoinnit	13	13	12	8	14
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestoinnit	14	16	14	8	15
Rakennusinvestoinnit	14	11	21	14	13
Ympäristövaikutteiset investoinnit	1	1	1	0	1
Käyttöpääoma	25	28	17	32	23
Omistusjärjestelyt/yrityskaupat	8	6	9	7	8
Viennin rahoitus ja riskien kattaminen	2	4	0	2	1
Kansainvälistyminen	3	6	2	1	4
Yrityksen kehityshankkeet	12	8	5	17	14
Toimitusaikaiset vakuudet	4	5	10	6	3
Muu tarkoitus	4	2	9	5	4

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Taulukko 23: Ulkoisen rahoituksen aiotut lähteet */

	Pankki %	Rahoitus-yhtiö %	Finnvera %	ELY-keskus %	Tekes %	Pääoma-sijoittaja %	Vakuutus-yhtiö %
Kaikki yritykset	76	19	25	15	11	12	9
Toimialoittain							
Teollisuus	77	22	34	17	15	11	7
Rakentaminen	78	17	21	6	3	7	3
Kauppa	84	12	24	11	4	12	7
Palvelut	72	20	22	17	14	13	5
Kasvuhakuisuuden mukaan							
Voimakkaasti kasvuhakuiset	65	16	40	23	26	27	11
Kasvuhakuiset	79	19	24	13	11	9	4
Asemansa säilyttäjät	79	21	19	12	3	7	5
Ei kasvutavoitetta	78	14	16	12	2	0	2
Perustamisvuoden mukaan							
ennen 1990	79	23	24	15	8	7	7
1990–1999	85	16	25	12	6	7	5
2000–2009	68	15	26	16	17	18	5
2010 jälkeen	58	25	50	33	50	42	8

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5. AJANKOHTAISET KYSYMYKSET

5.1 MAKSUVAIKEUDET

Kassatilanne on pysynyt tiukkana monissa pk-yrityksissä. Lähes joka kuudes pk-yritys raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Osuus on pysynyt 14–19 prosentin haarakassa jo kolmen vuoden ajan. Huolestuttavaa on se, että maksuvaikeuksia kokeneiden osuus nousi alkuvuodesta kahdella prosenttiyksiköllä.

Suurin muutos huonompaan suuntaan tapahtui 10–19 hengen yrityksissä, joissa osuus nousi seit-

semällä prosenttiyksiköllä. Eniten maksuvaikeuksia on nyt keskikokoisilla, 20–49 henkeä työllistävillä yrityksillä.

Työllisyyden ja talouskasvun näkökulmasta on valitettavaa, että voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä maksuvaikeuksia on enemmän kuin muilla pk-yrityksillä. Yritysten elinkaaren näkökulmasta katsottuna suhteellisen uudet, 2000-luvulla perustetut yritykset, kamppailevat maksuongelmien kanssa hieman muita yleisemmin..

Taulukko 25: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	16	21	21	15	14
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset %	Kasvuhakuiset %	Asemansa säilyttäjät %	Ei kasvutavoitteita %	Toimintaansa lopettavat %
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	21	15	17	10	20
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä %	5–9 henkilöä %	10–19 henkilöä %	20–49 henkilöä %	yli 50 henkilöä %
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	14	16	18	20	14
Perustamisvuoden mukaan					
	ennen 1990 %	1990–1999 %	2000–2009 %	2010 jälkeen %	
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	14	15	18	9	

5.5 VIENTIRAHOITUKSEN TUNTEMUS

Tässä barometrissa kysyttiin ensimmäistä kertaa, kuinka hyvin vientiä harjoittavat pk-yritykset tuntevat vientikaupan rahoitusvaihtoehtoja sekä yritysten kansainvälistymispalveluja tarjoavia organisaatioita.

Vain vajaat 4 prosenttia vientiyrityksistä katsoo tuntevansa rahoitusvaihtoehdot hyvin. Sitä vastoin 45 prosenttia pitää omaa viennin rahoituksen osaamista melko tai erittäin huonona. Näiden vastausten perusteella tietämyksessä on merkittävästi kohentamisen varaa, jotta rahoitusosaamisen puute ei jarruttaisi pk-yritysten menestyksestä kansainvälistymistä.

Osaamistaso nousee yritysten koon myötä: vähintään 5 miljoonan euron liikevaihtoon yltävistä yrityksistä lähes 40 prosenttia ilmoittaa tuntevansa rahoitusasiat erittäin hyvin tai melko hyvin.

Sen sijaan kansainvälistymispalveluita tarjoavat organisaatiot kuten Finpro, Finnvera ja ELY-keskukset tunnetaan selvästi paremmin. Joka neljäs vientiä harjoittava pk-yritys tuntee ne erittäin hyvin tai melko hyvin.

5.3 ULKOMAALAISTAUSTAISEN TYÖVOIMAN KÄYTTÖ JA HAASTEET

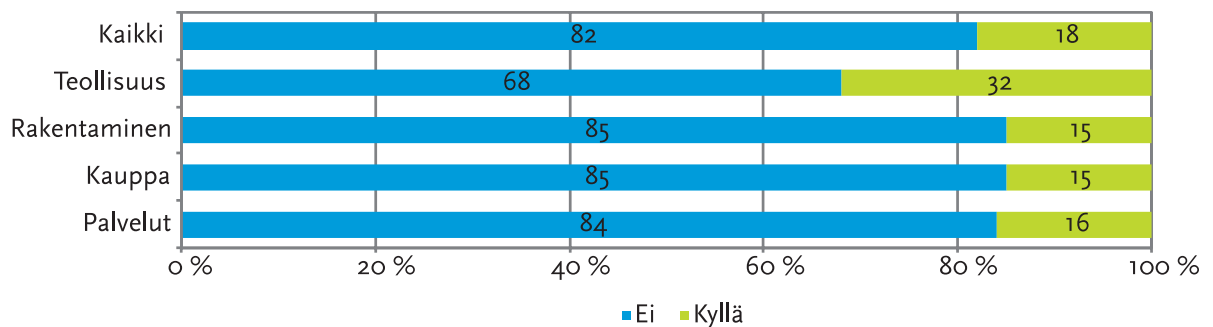
Suomen kilpailukyky nojaa korkeaan osaamiseen, kansainvälistymiseen ja siihen, miten paljon syntyy uusia kasvuyrityksiä. On arvioitu, että Suomen hyvinvointivaltion palveluiden säilyttämiseen tarvitaan yksityissektorille seuraavan vajaan vuosikymmen aikana 150 000 uutta työpaikkaa. Nuoret ikäluokat pystyvät täyttämään avautuvat työpaikat vain osittain. Yritysten täytyykin kääntää rekrytointikatseensa perinteisiä kotimarkkinoita laajemmalle. Monissa tapauksissa työperäinen maahanmuutto ja jo Suomessa asuva ulkomaalaistaustainen väestö on luonteva kohdejoukko uusia työntekijöitä ja asiantuntijoita etsittäessä. Ulkomaalaistaustaisessa työvoimassa on suuria mahdollisuuksia, jotka ymmärretään myös yrityksissä.

Selvitettäessä ulkomaalaistaustaisen työvoiman käyttöä, tulokset olivat positiiviset. Selvästi ennakkokäsitystä useammassa pk-yrityksessä oli ulkomaalaistaustaisia työn-

tekijöitä. Pk-yrityksistä 18 prosenttia ilmoitti palveluksessaan olevan Suomessa asuvaa ulkomaalaistaustaista työvoimaa. Alueellisesti tarkasteltuna eniten ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä oli paitsi oletetusti Helsingissä, myös Etelä-Karjalassa, Etelä-Savossa ja Varsinais-Suomessa. Vastaavasti Keski-Suomessa ja Lapissa heitä on vähiten pk-yritysten palveluksessa.

Tarkasteltaessa syitä siihen, siihen miksi pk-yritykset eivät käytä enempää ulkomaalaistaustaista työvoimaa, nousi keskeiseksi ongelmaksi kielitaito. Heikko suomen kielen taito nousi esteeksi 70 prosentilla vastaajista. Kielitaidon merkitystä lisää se, että tutkimusten mukaan puutteelliseen kielitaitoon yhdistyy usein myös puutteellinen tieto suomalaisesta kulttuurista. Kielitaidon puute korostui sitä merkittävämmäksi, mitä suurempi pk-yritys oli kyseessä.

Kuva 21: **Ulkomaalaistaustaisen työvoiman käyttö**

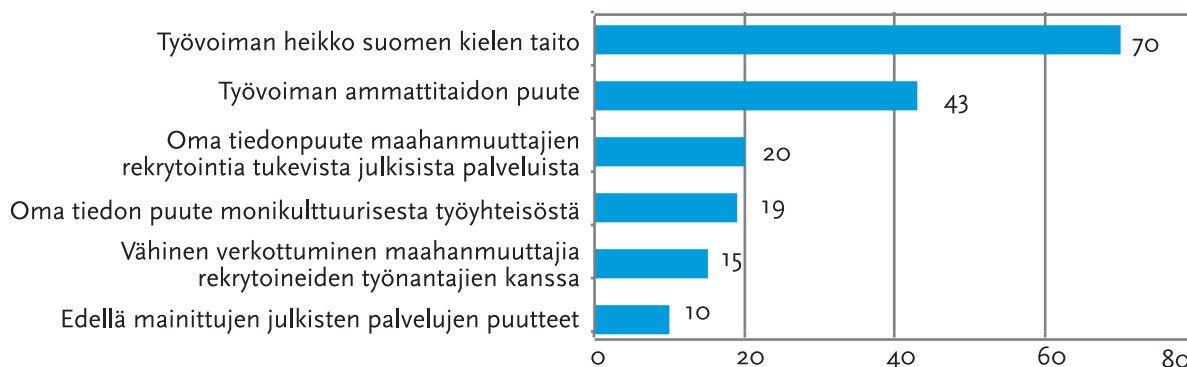
Työvoiman ammattitaidon puute oli niin ikään keskeinen syy siihen, miksi ulkomaalaistaustaisen työvoiman käyttö on ongelmallista. Rakennusalalla ongelma näytti olevan muita toimialoja suurempi. Merkittäväksi ongelma korostui pienissä pk-yrityksissä. Sen sijaan mikroyritykset tai keskisuuret pk-yritykset kokivat ongelman vähäisempänä. Ammattitaidollisten puutteiden takana saattaa jossain määrin olla se, että eri selvitysten mukaan ulkomailla hankitun koulutuksen sisältöä ei riittävästi tunnusteta Suomessa ja se, ettei ulkomailla hankittua työkokemusta osata hyödyntää riittävästi.

Noin 20 prosenttia ilmoitti ulkomaalaistaustaisen työvoiman käytön ongelmaksi oman tiedonpuutteensa monikulttuurisista työyhteisöistä tai maahanmuuttajien rekrytointia tukevista julkisista palveluista. On selvää että puutteet työnantajien tiedoissa, osaamisessa tai yleisem-

min rekrytointi- ja perehdyttämistaidoissa vaikuttavat haluun ja mahdollisuuksiin työllistää maahanmuuttajia. Esimerkiksi puutteelliset tiedot eri kulttuureista, huono kielitaito, puutteelliset tiedot työllistämisen tukimuodoista ja pelko maahanmuuttajatyöntekijän aiheuttamista ylimääräisistä kustannuksista sekä epäilyt kieli- tai ammattitaidon riittävydestä heikentävät halukkuutta ulkomaalaistaustaisen työvoiman työllistämiseen. Erityisesti nämä ongelmat korostuivat mikroyrityksissä.

Toisten yrittäjien kokemuksilla on myös oma merkityksensä siihen, käytetäänkö ulkomaalaistaustaista työvoimaa. Vastaajista 15 prosenttia ilmoitti vähäisen verkottumisen maahanmuuttajia rekrytoineiden työnantajien kanssa olevan esteenä ulkomaalaistaustaisen työvoiman käytölle. Vähäisiä puutteita havaittiin olevan myös julkisissa palveluissa, sillä 10 prosenttia vastaajista

Kuva 22: Haasteet ulkomaalaistaustaisen työvoiman käytössä

6. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA

Suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku jäi koko maan osalta lukemaan 0. Tulos on sama kuin keväällä. Laskua vuoden takaiseen tilanteeseen on 24 yksikköä. Alueellinen vaihtelu on suurta. Samaan aikaan kun Uudella maalla, Etelä-Savossa ja Pohjanmaalla saldoluku nousi 7 yksikköä, Kainuussa tiputusta oli 13 yksikköä. Etelä-Savossa odotukset liikevaihdon kehityksen muutoksesta poikkeavat muista alueista ja tilanteen odotetaan paranevan 12 yksikköä samaan aikaan kun koko maan tasolla saldoluku laski 3 yksikköä. Vastaavasti Kainuussa odotukset liikevaihdon kehityksestä laskivat peräti 18 yksikköä.

Positiivisimmat henkilöstöodotukset löytyvät paitsi tuttuun tapaan Helsingistä ja pääkaupunkiseudulta, myös Pohjois-Pohjanmaalta. Suurin tiputus henkilökunnan määrän odotuksissa on Kainuussa, jonka saldoluku laski 10 yksikköä.

Etelä-Karjalassa on vahva usko kansainvälistymiseen, sillä odotukset viennin ja tuonnin arvon kehityksestä nousivat peräti 19 yksikköä. Vastaavasti Kainuussa usko viettiin romahti ja saldoluku laski 12 yksikköä.

Investointien saldoluku laski eniten, eli 17 yksikköä Päijät-Hämeessä. Uudenmaan saldoluku -14 on maan alhaisin. Korkeimmat investointien saldoluut ovat paitsi pääkaupunkiseudulla, myös Helsingissä ja Etelä-Karjalassa, jotka myös kasvattivat saldolukuaan eniten, 12 ja 11 yksikköä.

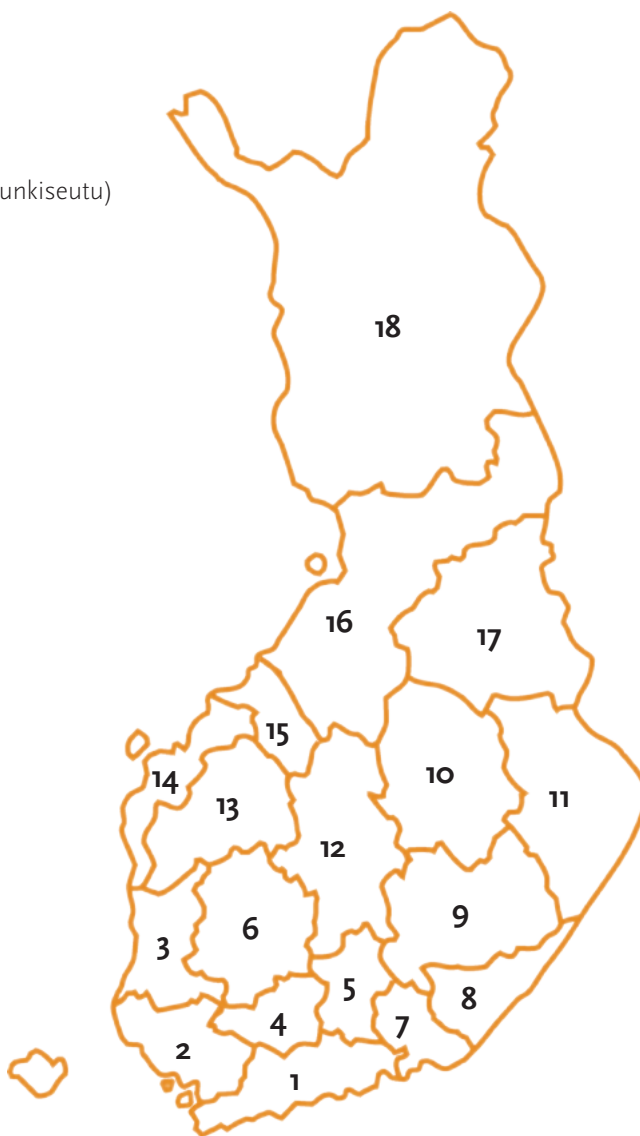
Kasvuhaluimmat yritykset löytyvät pääkaupunkiseudun lisäksi Pohjois-Pohjanmaalta, jossa 51 prosenttia yrityksistä pyrkii kasvamaan. Alhaisinta pk-yritysten kasvuhaluisuus on Hämeessä joissa lähes neljänneksellä yrityksillä ei ole kasvutavoitteita ollenkaan. Pohjois-Karjalassa lähes 10 prosenttia yrityksistä odottaa toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana.

Taulukko 25. Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Viennin arvo	Tuonnin arvo	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Tuotekehityspanokset
Helsinki	4	29	14	5	8	6	34	11	15	10
Pääkaupunkiseutu	6	31	18	6	7	7	42	8	17	7
Uusimaa	1	18	3	-14	1	4	29	7	12	1
Varsinais-Suomi	-4	25	8	-6	6	7	42	5	15	8
Satakunta	-5	28	5	-5	4	1	46	5	9	17
Kanta-Häme	-2	20	6	-8	-2	0	36	2	7	0
Päijät-Häme	-9	19	-7	-8	6	-2	40	3	9	0
Pirkanmaa	0	21	5	-2	10	7	34	8	12	9
Kymenlaakso	-4	9	4	-7	-2	-1	34	7	11	2
Etelä-Karjala	5	12	0	5	10	11	28	9	11	6
Etelä-Savo	-3	27	2	-13	-6	4	42	4	10	6
Pohjois-Savo	2	20	3	-1	10	4	33	10	14	7
Pohjois-Karjala	-10	8	-2	-11	2	0	29	-8	4	7
Keski-Suomi	2	25	5	-5	5	-1	29	2	9	8
Etelä-Pohjanmaa	-7	14	2	-7	9	3	31	1	8	-1
Pohjanmaa	6	24	8	2	11	12	37	6	11	9
Keski-Pohjanmaa	3	19	4	-9	9	11	30	12	25	11
Pohjois-Pohjanmaa	4	27	12	-7	3	-2	31	10	16	2
Kainuu	2	14	3	-8	-10	-13	49	5	11	17
Lappi	1	12	-3	-1	-8	-9	26	9	18	3
Koko maa	0	21	6	-4	5	3	34	6	12	7

PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO

1. **Uusimaa, erilliset raportit:**
 - Helsinki
 - Pääkaupunkiseutu (pl. Helsinki)
 - Uusimaa (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)
2. **Varsinais-Suomi**
3. **Satakunta**
4. **Kanta-Häme**
5. **Päijät-Häme**
6. **Pirkanmaa**
7. **Kymenlaakso**
8. **Etelä-Karjala**
9. **Etelä-Savo**
10. **Pohjois-Savo**
11. **Pohjois-Karjala**
12. **Keski-Suomi**
13. **Etelä-Pohjanmaa**
14. **Pohjanmaa**
15. **Keski-Pohjanmaa**
16. **Pohjois-Pohjanmaa**
17. **Kainuu**
18. **Lappi**

Lisäksi tehdään raportit Hämeen, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-alueille sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjien alueelle.

Mannerheimintie 76 A, 00250 Helsinki
 PL 999, 00101 Helsinki
 Puhelin 09 229 221
www.yrittajat.fi

- **Etelä-Karjalan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/etelakarjala
 puhelin 010 470 1100
- **Etelä-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/etelapohjanmaa
 puhelin 06 420 5000
- **Etelä-Savon Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/etelasavo
 puhelin 0500 651 311
- **Helsingin Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/helsinki
 puhelin 010 841 3020
- **Hämeen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/hame
 puhelin 010 229 0390
- **Kainuun Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/kainuu
 puhelin 010 387 7870
- **Keski-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/keskipohjanmaa
 puhelin 06 831 5292
- **Keski-Suomen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/keskisuomi
 puhelin 010 425 9200
- **Kymen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/kymi
 puhelin 05 544 3030
- **Lapin Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/lappi
 puhelin 0400 898 200
- **Länsipohjan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/lansipohja
 puhelin 016 221 701
- **Pirkanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/pirkanmaa
 puhelin 03 251 6500
- **Pohjois-Karjalan Yrittäjät**
www.yrittajat.fi/pohjoiskarjala
 puhelin 010 470 7600
- **Pohjois-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
 puhelin 010 322 1981
- **Päijät-Hämeen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/paijathame
 puhelin 010 3224 300
- **Pääkaupunkiseudun Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/paakaupunkiseutu
Espoon Yrittäjät ry,
 puhelin 010 422 1400
Kauniaisten Yrittäjät ry,
Grankulla Företagare rf,
 puhelin 010 420 6900
Vantaan Yrittäjät ry,
 puhelin 010 322 1720
- **Rannikko-Pohjanmaan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
 puhelin 06 356 0800
- **Satakunnan Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/satakunta
 puhelin 02 634 9900
- **Savon Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/savo
 puhelin 017 368 0500
- **Uudenmaan Yrittäjät ry -**
Nylands Företagare rf
www.yrittajat.fi/uusimaa
 puhelin 010 231 3050
- **Varsinais-Suomen Yrittäjät ry**
www.yrittajat.fi/varsinaissuomi
 puhelin 02 275 7100

Pääkonttorit

- **Helsinki**
Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki
- **Kuopio**
Haapaniemenkatu 40, PL 1127, 70111 Kuopio

Finnvera Oyj
valtakunnallinen vaihde 029 460 11
www.finnvera.fi

Aluekonttorit

■ Helsinki
Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki	■ Pori
Valtakatu 6, 28100 Pori
■ Joensuu
Torikatu 9 A, 80100 Joensuu	■ Rovaniemi
Maakuntakatu 10, PL 8151, 96101 Rovaniemi
■ Jyväskylä
Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä	■ Seinäjoki
Kauppatori 1–3, 60100 Seinäjoki
■ Kajaani
Kauppakatu 1, 87100 Kajaani	■ Tampere
Hämeenkatu 9, PL 559, 33101 Tampere
■ Kuopio
Haapaniemenkatu 40, PL 1127, 70111 Kuopio	■ Turku
Eerikinkatu 2, 20100 Turku
■ Lahti
Laiturikatu 2, 5. kerros, 15140 Lahti	■ Vaasa
Pitkäkatu 55, 65100 Vaasa
■ Lappeenranta
Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta	
■ Mikkeli
Linnankatu 5, 50100 Mikkeli	
■ Oulu
Asemakatu 37, 90100 Oulu	

Pietarin-edustusto

- **Finnvera Plc**
Representative Office in St. Petersburg
Finland House
Bolshaya Konyushennaya St. 8
191186 St. Petersburg, Russia
PL 95, 53501 Lappeenranta
puh. +358 405 088 956 faksi +7 812 603 2225

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Työ- ja elinkeinoministeriö

Aleksanterinkatu 4
PL 32, 00023 Valtioneuvosto
puhelin 010 60 6000
www.tem.fi

- **Etelä-Pohjanmaan ELY**
Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
puhelin 0295 027 500
www.ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa
- **Etelä-Savon ELY**
Jääkärintie 14, Mikonkatu 5,
PL 164, 50101 Mikkeli
puhelin 0295 024 000
www.ely-keskus.fi/etela-savo
- **Hämeen ELY**
Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
puhelin 0295 025 000
www.ely-keskus.fi/hame
- **Kaakkois-Suomen ELY**
Salpausselänkatu 22, PL 1041, 45101 Kouvola
Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
puhelin 0295 029 000
www.ely-keskus.fi/kaakkois-suomi
- **Kainuun ELY**
Kalliokatu 4, PL 115, 87101 Kajaani
puhelin 020 636 0100
www.ely-keskus.fi/kainuu
- **Keski-Suomen ELY**
Piippukatu 11, PL 250, 40101 Jyväskylä
puhelin 0295 023 500
www.ely-keskus.fi/keski-suomi
- **Lapin ELY**
Ruokasenkatu 2, PL 8060, 96101 Rovaniemi
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puhelin 0295 037 000
www.ely-keskus.fi/lappi
- **Pirkanmaan ELY**
Kauppakatu 4, PL 297, 33101 Tampere
puhelin 0295 036 000
www.ely-keskus.fi/pirkanmaa
- **Pohjanmaan ELY**
Hovioikeudenpuistikko 19 A, PL 131, 65101 Vaasa
Ristirannankatu 1, PL 240, 67101 Kokkola
puhelin 0295 028 500
www.ely-keskus.fi/pohjanmaa
- **Pohjois-Karjalan ELY**
Kauppakatu 40 B, PL 69, 80101 Joensuu
puhelin 0295 026 000
www.ely-keskus.fi/pohjois-karjala
- **Pohjois-Pohjanmaan ELY**
Veteraaninkatu 1, PL 86, 90101 Oulu
puhelin 0295 038 000
www.ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa
- **Pohjois-Savon ELY**
Viestikatu 1–3, PL 2000, 70101 Kuopio
puhelin 0295 026 500
www.ely-keskus.fi/pohjois-savo
- **Satakunnan ELY**
Valtakatu 12, 28100 PORI
puhelin 0295 022 000
www.ely-keskus.fi/satakunta
- **Uudenmaan ELY**
Maistraatinportti 2, 00240 Helsinki
puhelin 0295 021 000
www.ely-keskus.fi/uusimaa
- **Varsinais-Suomen ELY**
Ratapihankatu 36, PL 236, 20101 Turku
puhelin 0295 022 500
www.ely-keskus.fi/varsinais-suomi

Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221
toimisto@yrittajat.fi
www.yrittajat.fi

Finnvera Oyj
Valtakunnallinen vaihde: 029 460 11
www.finnvera.fi
Helsinki
Eteläesplanadi 8
PL 1010, 00101 Helsinki

Kuopio
Haapaniemenkatu 40
PL 1127, 70111 Kuopio

Työ- ja elikeinoministeriö
Aleksanterinkatu 4
PL 32, 00023 Valtioneuvosto
puhelin 029 506 0000
www.tem.fi